

Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach

RAPORT

z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku

Katowice 2023 r.

SPIS TREŚCI:

1. Wprowadzenie.……str. 3

2. Opracowanie i realizacja w 2022 roku gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także powiatowych programów o charakterze profilaktycznym.……str. 4

3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową......str. 5-7

3.1. Poradnictwo specjalistyczne......str. 5

3.2. Działania o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym......str. 6

3.3. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu domowej......str. 6-7

4. Realizacja procedury *„Niebieskie Karty”*......str. 7-12

4.1. Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze......str. 7-9

4.2. Wszczynanie procedury *„Niebieskie Karty”*......str. 9-10

4.3. Praca z rodzinami w ramach procedury *„Niebieskie Karty”*- sporządzanie formularzy *„Niebieska Karta-C”* oraz *„Niebieska Karta-D”*......str. 11

4.4. Zamykanie procedury *„Niebieskie Karty”*......str. 11-12

5. Infrastruktura wsparcia - podmioty udzielające na terenie województwa śląskiego pomocy osobom doznającym przemocy domowej......str. 13-23

5.1. Punkty konsultacyjne......str. 13-15

5.2. Ośrodki i punkty interwencji kryzysowej......str. 15-17

5.3. Ośrodki wsparcia......str. 18-21

5.4. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej......str. 21-23

6. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc domową.……str. 23-25

7. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.……str. 25-26

8. Działalność Wojewody Śląskiego......str. 27-34

8.1. Działalność kontrolna......str. 27-28

8.2. Monitorowanie zjawiska przemocy domowej w województwie śląskim oraz ocena stanu i efektywności działań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku......str. 29-30

8.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń oraz procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą domową dla osób realizujących te zadania na terenie województwa oraz nawiązywanie i wzmocnienie współpracy między służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.…….. str. 31

8.4. Program osłonowy *„Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”*......str. 31-34

9. Podsumowanie......str. 35-36

Zaakceptował: Marcin Chroszcz - dyrektor Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
tel. 32 20-77-874, e-mail: ps-sekretariat@katowice.uw.gov.pl
Grzegorz Rak - zastępca dyrektora Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
tel. 32 20-77-824, e-mail: ps-sekretariat@katowice.uw.gov.pl

Sprawdził: Barbara Staworzyńska - p.o. Zastępcy Kierownika Oddziału ds. Środowiskowej Pomocy Społecznej
w Wydziale Rodziny i Polityki Społecznej
tel. 32 20-77-844, e-mail: staworzynskab@katowice.uw.gov.pl

Opracował: Joanna Jackiewicz - starszy inspektor wojewódzki
w Wydziale Rodziny i Polityki Społecznej
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
tel. 32 20-77-831, e-mail: jackiewiczj@katowice.uw.gov.pl

1. Wprowadzenie.

Systematyczne monitorowanie zjawiska przemocy domowej[1] jest istotne, gdyż zagadnienie to stanowi bardzo ważny problem społeczny. Przemoc to nie tylko wyrządzanie krzywdy fizycznej, ale również psychicznej, ekonomicznej, czy seksualnej. Przemocą jest również zaniedbywanie osób zależnych, którymi są osoby starsze, osoby z ograniczoną sprawnością, a przede wszystkim dzieci. Rodziny dotknięte przemocą pozostają w trudnej sytuacji społecznej, co jest podstawą do udzielania im szczególnej pomocy przy użyciu wszystkich dostępnych metod i narzędzi.

W ograniczaniu zjawiska przemocy domowej niezwykle istotne jest wypracowanie sprawnego systemu przeciwdziałania mu, który pozwoli nie tylko na skuteczne oddziaływanie na sytuację osób doświadczających przemocy, ale także intensyfikację pracy z osobami stosującymi przemoc oraz wzmocnienie osób realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy. Bardzo istotnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy jest również edukowanie ogółu społeczeństwa i uwrażliwianie na ten problem. Działania takie muszą być ukierunkowane na podniesienie świadomości społecznej odnośnie przyczyn oraz skutków stosowania przemocy, kształtowanie postaw wolnych od przemocy oraz promowanie postawy sprzeciwiającej się bierności wobec tego problemu.

Na sprawnie funkcjonujący system składają się działania, które podejmowane są przez samorządy lokalne oraz inne instytucje publiczne i niepubliczne.

Wydział Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, realizując zadanie wyznaczone wojewodom przez pkt 2.4.1. *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022*[2] oraz *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023*[3]*,* corocznie sporządza raporty zawierające analizę danych statystycznych dotyczących rozmiarów zjawiska przemocy domowej w województwie śląskim oraz funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w gminach i powiatach, w tym czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą. W analizach uwzględniane są cechy demograficzne i infrastrukturalne, jakimi charakteryzuje się województwo śląskie, obejmujące wysoki stopień urbanizacji, dużą gęstość zaludnienia i zamieszkiwanie większości ludności w miastach, które są dużo bogatsze o rozbudowaną infrastrukturę pomocową w stosunku do obszarów wiejskich.

Powierzchnia województwa śląskiego wynosi 12 333 km², co stanowi 3,9% powierzchni kraju. Region składa się ze 167 gmin, w tym 49 miejskich, 22 miejsko-wiejskich oraz 96 wiejskich. Gminy te tworzą 36 powiatów, w tym 19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich. Województwo śląskie jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej miast na prawach powiatów, niż powiatów ziemskich.[4]

Liczba ludności w województwie śląskim w latach 2015-2022 systematycznie malała i w końcu 2022 roku wyniosła 4346,7 tys. osób (11,5% ludności Polski). Pod względem liczby ludności województwo śląskie zajmuje drugie miejsce w kraju (po województwie mazowieckim). Województwo śląskie charakteryzuje również duża gęstość zaludnienia. W końcu 2022 roku na 1 km^2 przypadały 352 osoby, co plasowało nasze województwo na 1 miejscu w kraju. Województwo śląskie jest także najbardziej zurbanizowane spośród wszystkich województw w kraju, a jego ludność w miastach w końcu 2022 roku wyniosła 3298,8 tys. osób i stanowiła 75,9% ogółu mieszkańców. Z kolei liczba ludności na wsi wyniosła 1047,9 tys. i stanowiła 24,1% ogółu ludności zamieszkującej na terenie naszego województwa.

Wśród powiatów województwa śląskiego największą liczbę ludności odnotowano w miastach na prawach powiatu: Katowice (280,2 tys. osób), Częstochowa (208,3 tys. osób) oraz Sosnowiec (189,2 tys. osób), natomiast najmniej osób mieszkało w Świętochłowicach (45,8 tys. osób), Piekarach Śląskich (52,1 tys. osób) oraz w powiecie bieruńsko-lędzińskim (59,6 tys. osób). [5]

---

[1] Do 22 czerwca 2023 roku definiowanej, zgodnie z obowiązującym wówczas brzmieniem ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jako *„przemoc w rodzinie”*, a po wprowadzonych do przepisu zmianach po 22 czerwca 2023 roku jako *„przemoc domowa”*. W niniejszym opracowaniu dla kwestii opisowych użyty został termin *„przemoc domowa”,* jako aktualny w dacie sporządzenia Raportu, natomiast termin *„przemoc w rodzinie”* pojawia się w treści Raportu tylko w sytuacji powoływania aktów prawnych, nazw instytucji i podmiotów, działań lub dokumentów z okresu jego obowiązywania.

[2] M.P. z 31 grudnia 2021 roku, poz. 1204.

[3] M.P. z 23 grudnia 2022 roku, poz. 1259 oraz M.P. z 12 września 2023 r. poz. 1000.

[4] Urząd Statystyczny w Katowicach, *„Dane o województwie. Województwo na tle kraju”*. strona internetowa: katowice.stat.gov.pl.

[5] Urząd Statystyczny w Katowicach, *„Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie śląskim w 2022 r.”, str. 9, 11-12,* opracowanie opublikowane na stronie internetowej pod adresem: katowice.stat.gov.pl.

2. Opracowanie i realizacja w 2022 roku gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także powiatowych programów o charakterze profilaktycznym.

Głównymi narzędziami zapobiegania i zwalczania przemocy domowej, uwzględniającymi lokalne potrzeby, są dokumenty programowe, stanowiące strategie postępowania wobec tego zjawiska. Zakładają one podejmowanie kompleksowych, interdyscyplinarnych działań skierowanych do społeczności lokalnych, osób i rodzin dotkniętych, bądź zagrożonych przemocą oraz osób ją stosujących, a także osób pracujących w tym obszarze.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (w brzmieniu obowiązującym w 2022 roku[6]), do zadań własnych gminy należało opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, natomiast opracowanie i realizacja programu o zasięgu powiatowym zostało wskazane jako zadanie własne powiatów w art. 6 ust. 3 pkt 1 powołanej powyżej ustawy.

W województwie śląskim w 2022 roku, wśród 19 miast na prawach powiatu, 18 miast miało opracowany i realizowało program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie obejmujący 2022 rok, który zawierał zadania wyznaczone przepisami prawa zarówno gminom, jak i powiatom. Opracowanego i realizowanego programu w 2022 roku nie posiadało Miasto Żory. Dla porównania w 2021 roku 2 miasta na prawach powiatu nie posiadały takich dokumentów programowych (Częstochowa i Jastrzębie-Zdrój).

W 2022 roku, podobnie jak w 2021, wszystkie 17 powiatów ziemskich posiadało powiatowe dokumenty programowe.

W skali całego województwa śląskiego, na 148 gmin, w 2022 roku wszystkie gminy spełniały wymóg ustawowy posiadając opracowany i realizowany gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Dla porównania, w 2021 roku 99,3% gmin spełniało ten wymóg, a 1 gmina nie posiadała takiego programu (Mierzęcice).

Zgodnie z obowiązującą ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej (w brzmieniu obowiązującym w 2022 roku), zadaniem gmin i powiatów było diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie oraz podejmowanie działań profilaktycznych wobec środowisk zagrożonych przemocą, a także całych społeczności lokalnych. W 2022 roku 10 powiatów ziemskich i grodzkich naszego województwa opracowało takie diagnozy (6 powiatów ziemskich oraz 4 powiaty grodzkie). Ogólna liczba powiatów, które opracowały diagnozy była taka sama jak 2021 roku. W przypadku gmin, 26 opracowało diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na swoim terenie, obejmujące również w przypadku gmin ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych tym zjawiskiem (o 7 gmin mniej niż w 2021 roku, gdy było ich 33).

W roku 2022 powiaty opracowały łącznie 13 diagnoz, czyli tyle samo co w roku 2021, w przypadku gmin opracowano 26 diagnoz, o 7 mniej niż w roku poprzednim.

W roku 2022 miasto na prawach powiatu – Rybnik, analogicznie jak w 2021 roku, opracowało więcej niż jedną diagnozę tj. 3, natomiast pozostałe powiaty grodzkie oraz ziemskie opracowały po 1 diagnozie. W gminach zarówno w roku 2022, jak i w roku 2021, także opracowano po 1 diagnozie.

W 2022 roku w ramach prowadzenia poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą oraz w stosunku do grup ryzyka np. małoletnich w ciąży, w województwie śląskim opracowano 68 programów (o 8 mniej niż w roku poprzednim), które były realizowane przez 38 placówek. W programach uczestniczyło łącznie 977 osób, w tym 759 kobiet oraz 218 mężczyzn. Ogólna liczba uczestników tego typu programów zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 89 osób.

Ponadto w 2022 roku przeprowadzono w naszym województwie łącznie 31 lokalnych kampanii społecznych służących podniesieniu poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie (liczba kampanii zmalała o 1 w porównaniu z rokiem poprzednim). Działania takie realizowało 6 gmin naszego województwa (tyle samo, co w 2021), przeprowadzając 15 gminnych kampanii społecznych (o 2 kampanie mniej,

[6] T.j. Dz. U. z 2021 roku, poz. 1249.

niż w roku poprzednim, gdy było ich 17). W powiatach ziemskich i grodzkich 11 powiatów zrealizowało 16 kampanii (o 1 kampanię więcej niż w roku poprzednim, gdy było ich 15). Kampanie zrealizowało tyle samo powiatów, co w roku poprzednim. Kampanie prowadzono w 7 powiatach grodzkich oraz 4 ziemskich. Liczba kampanii w gminach w porównaniu z rokiem 2021 zmalała o 11,8%, natomiast w przypadku powiatów wzrosła o 6,7%.

3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową.

3.1. Poradnictwo specjalistyczne.

W gminach i powiatach w naszym województwie pomagano osobom ze środowisk dotkniętych przemocą poprzez udzielanie poradnictwa specjalistycznego. W gminach z porad tego typu osoby potrzebujące mogły skorzystać w ośrodkach pomocy społecznej oraz w prowadzonych zarówno przez samorząd, jak i organizacje pozarządowe, ośrodkach wsparcia oraz punktach konsultacyjnych, a w ramach instytucji o zasięgu powiatowym, w powiatowych centrach pomocy rodzinie, ośrodkach i punktach interwencji kryzysowej oraz ośrodkach wsparcia.

Wydział Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach zaktualizował na 2022 rok bazę danych dotyczącą funkcjonowania oferty poradnictwa specjalistycznego dedykowanego osobom doświadczającym przemocy domowej. W stworzonej za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej „*Bazie teleadresowej na 2022 rok oferty poradnictwa specjalistycznego (w szczególności psychologicznego, prawnego) dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, w tym świadczonego przy użyciu zdalnych środków komunikacji np. telefonicznie czy mailowo*" znalazło się 47 podmiotów świadczących w powiatach województwa śląskiego takie wsparcie wraz ze wskazaniem ich danych teleadresowych do kontaktu, form świadczonej pomocy oraz dni i godzin, w jakich była ona realizowana. Baza danych została opublikowana na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Rozmiary pomocy świadczonej formie poradnictwa specjalistycznego w roku 2022, w porównaniu z danymi za rok poprzedni, z podziałem na rodzaje udzielanych porad, przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 1. **Liczba osób doświadczających przemocy domowej objętych w gminach i powiatach województwa śląskiego w latach 2021-2022 poradnictwem o charakterze specjalistycznym.**

Rodzaje poradnictwa specjalistycznego		Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa w gminach i w powiatach	
		2021	2022
w tym:	medyczne	299	250
	pedagogiczne	2256	2981
	psychologiczne	5691	5925
	prawne	2330	2553
	socjalne	7202	8280
	zawodowe i rodzinne	2762	2995

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W przypadku obu analizowanych lat utrzymała się zbliżona struktura udzielonych porad. W 2021 i 2022 roku największej liczbie osób udzielono poradnictwa o charakterze socjalnym, na drugim miejscu znalazło się poradnictwo psychologiczne, a na kolejnych miejscach zawodowe i rodzinne. Na czwartym miejscu w 2022 roku było poradnictwo pedagogiczne, a na piątym prawne (odwrotnie niż w 2021 roku, gdy czwarte było poradnictwo prawne, a na piąte pedagogiczne). Natomiast najmniejsza liczba osób skorzystała w obu analizowanych latach z porad o charakterze medycznym.

3.2. Działania o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym.

Celem pracy o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym, prowadzonej z osobami doznającymi przemocy, zarówno przez podmioty gminne, jak i powiatowe, jest złagodzenie psychologicznych skutków przemocy domowej.

Liczbę opracowanych i realizowanych na przestrzeni lat 2021-2022 na terenie powiatów i gmin województwa śląskiego programów terapeutycznych, skierowanych do osób dotkniętych przemocą domową oraz liczbę ich uczestników przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 2. **Liczba programów terapeutycznych i ich uczestników w powiatach oraz gminach województwa śląskiego w latach 2021 i 2022.**

Lata	Liczba opracowanych i realizowanych programów terapeutycznych	Osoby uczestniczące w programach	Osoby, które programy ukończyły
2021	9	231	156
2022	17	236	141

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W województwie śląskim w 2022 roku opracowano i realizowano łącznie 17 programów terapeutycznych. W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba programów terapeutycznych realizowanych w naszym województwie wzrosła o 8 programów tj. o 88,9%. Z kolei liczba osób objętych działaniami programowymi była wyższa o 5 osób, czyli o 2,2%, jednocześnie jednak zmalała liczba osób, które programy ukończyły o 15 osób, tj. o 9,6%.

Odsetek osób, które programy terapeutyczne ukończyły, w stosunku do liczby osób do nich przystępujących był w 2022 roku mniejszy niż w roku 2021, gdyż wyniósł 59,7 %, podczas gdy w roku poprzednim wynosił 67,5%.

Jednocześnie, w gminach i powiatach w naszym województwie utworzono w 2022 roku 4 grupy terapeutyczne, a więc o 2 mniej niż w 2021 roku. Wzrosła natomiast w 2022 roku liczba utworzonych dla osób dotkniętych przemocą domową grup wsparcia, gdyż utworzono ich 37, gdy w porównaniu w 2021 roku było ich 26 (wzrost wyniósł 42,3%).
Liczba uczestników grup wsparcia i grup samopomocowych wyniosła w 2022 roku 279 osób i była niższa o 6 osób (o 2,1%) od ich liczby w 2021 roku, kiedy z tych form pomocy skorzystało 285 osób.

Z kolei w 2022 roku w indywidualnych i grupowych zajęciach edukacyjnych, kierowanych do osób dotkniętych przemocą domową, w szczególności w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc, uczestniczyło łącznie 1506 osób (1313 osób w zajęciach indywidualnych, a 193 osoby w zajęciach grupowych). Uczestników tego typu zajęć było więcej o 23 osoby (o 1,6%), niż w 2021 roku, gdy było ich 1483 (1304 osoby brały udział w zajęciach indywidualnych, a 179 w grupowych).

Ponadto, w celu zwiększenia zakresu dostępności pomocy i wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową w województwie śląskim w 2022 roku działało 27 lokalnych telefonów zaufania, a ich liczba zmalała w porównaniu z rokiem 2021, gdy było ich 30, o 3 lokalne linie telefoniczne – czyli o 10%. Z tego w 2022 roku w ramach telefonów zaufania przeprowadzono 9352 rozmów i interwencji z osobami dotkniętymi przemocą. Dla porównania, w 2021 roku odnotowano 11420 rozmów i interwencji, a więc w 2022 roku było ich o 2068 mniej – czyli o 18,1%.

3.3. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Gminy i powiaty naszego województwa zapewniały bezpieczeństwo krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu domowej, poprzez ich odebranie z rodzin w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą i umieszczenia u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej (na przykład u dziadków), w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W 2022 roku odnotowano w porównaniu z rokiem poprzednim nieznaczny wzrost liczby dzieci, wobec których zastosowano działania interwencyjne polegające na odebraniu ich z rodzin dotkniętych przemocą. Liczba dzieci, które

zostały odebrane z rodzin w tym trybie wyniosła w 2022 roku łącznie w gminach i powiatach 137 i była wyższa 0,7% od liczby dzieci odebranych z rodzin w roku poprzednim, gdy odebrano łącznie 136 dzieci.

Liczbę dzieci, którym zapewniono bezpieczeństwo w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu domowej w 2021 i 2022 roku przedstawia wykres:

Wykres nr 1. **Liczba dzieci odebranych z rodzin na terenie województwa śląskiego na podstawie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu domowej w latach 2021 i 2022.**

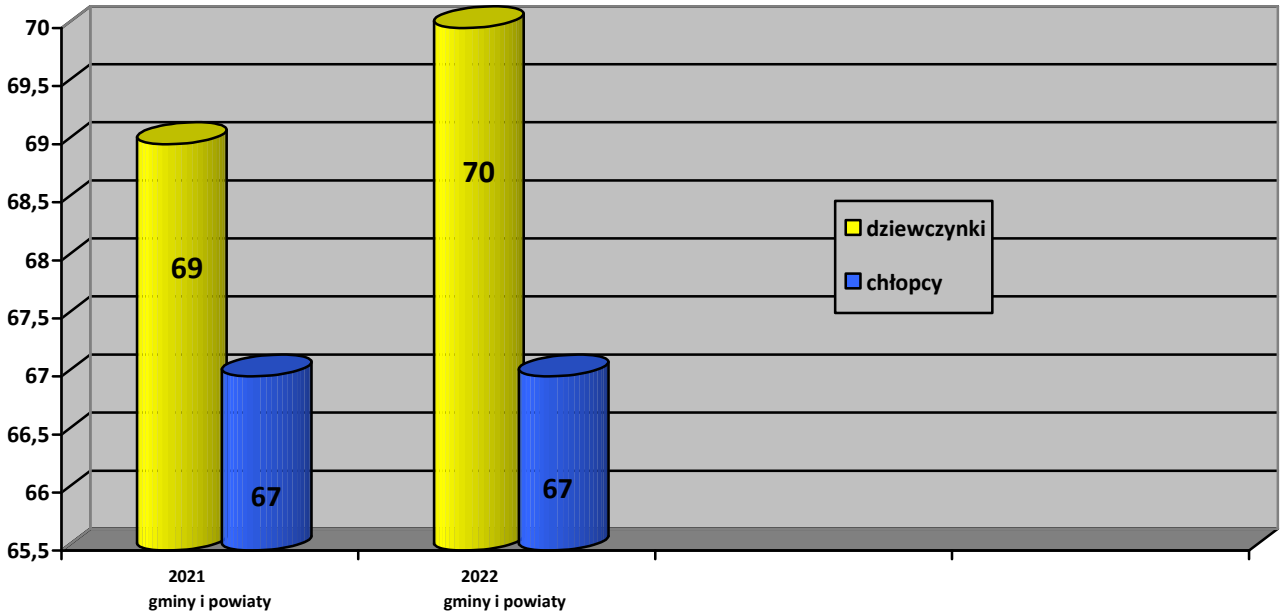

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Zarówno w 2022, jak i w 2021 roku, z rodzin odebrano więcej dziewczynek niż chłopców.

W 2022 roku 137 dzieciom, które odebrano w naszym województwie z rodzin w związku ze stwierdzonym zagrożeniem ich życia lub zdrowia z powodu przemocy domowej, zapewniono bezpieczeństwo poprzez umieszczenie w 18 przypadkach u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w 65 przypadkach w rodzinie zastępczej, a w 55 przypadkach poprzez skierowanie do placówek opiekuńczo-wychowawczych. Z analizy przedstawionych danych wynika, że w przypadku wszystkich krzywdzonych dzieci, którym w 2022 roku zapewniono bezpieczeństwo w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, tylko w 1 przypadku dokonywano zmian form pieczy zastępczej.

4. Realizacja procedury „*Niebieskie Karty”.*

Procedura „*Niebieskie Karty”*, o której mowa w art. 9d ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej, ma charakter interwencyjny, a jej głównym celem jest rozpoznawanie i diagnozowanie występującej w rodzinach przemocy, jej zatrzymanie i zapewnienie bezpieczeństwa osobom doznającym krzywdzenia ze strony najbliższych oraz usprawnianie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym poprzez tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną.

Łączna liczba rodzin objętych procedurą *„Niebieskie Karty”* w naszym województwie w 2022 roku wynosiła 10641 i była nieznacznie wyższa, o 1,3%, od liczby rodzin z 2021 roku, gdzie było ich 10503.[7]

4.1. Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze.

W 2022 roku filarem systemu przeciwdziałania przemocy domowej w każdej gminie były zespoły interdyscyplinarne, integrujące i koordynujące działania podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy oraz tworzone przez te zespoły grupy robocze pracujące z rodzinami objętymi procedurą *„Niebieskie Karty”.* Głównym celem

[7] Dane ze sprawozdań Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

działania zespołów interdyscyplinarnych było zintegrowanie i koordynowanie działań podmiotów biorących udział w ich pracach, a w szczególności: diagnozowanie problemu przemocy, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie i przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku zagrożonym przemocą, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, a także inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej w brzmieniu obowiązującym w 2022 roku umożliwiała tworzenie przez zespoły interdyscyplinarne grup roboczych zajmujących się indywidualnymi przypadkami występowania przemocy domowej.

W 2022 roku, podobnie jak w roku 2021, we wszystkich 167 gminach województwa śląskiego funkcjonowały zespoły interdyscyplinarne, które odbyły 784 spotkań. Dla porównania, w 2021 roku odbyło się 789 posiedzeń zespołów, czyli o 5 posiedzeń więcej. Zespoły powołały w 2022 roku 10379 grup roboczych, które odbyły 28463 posiedzenia. W roku 2021 roku grup roboczych było wyraźnie mniej - 9592 (o 787 grup czyli o 8,2%) i odbyły one 26074 posiedzeń, a więc o 2389 posiedzeń mniej.

Liczbę rodzin objętych w 2022 roku procedurą *„Niebieskie Karty”*, ze wskazaniem form przemocy w nich występujących, obrazuje poniższe zestawienie, przy czym w wyszczególnieniu liczby rodzin ze względu na formę doświadczanej przemocy te same rodziny mogły być uwzględniane w każdej z kategorii, gdy występowały w nich więcej niż jedna z form przemocy np. przemoc fizyczna i psychiczna lub wszystkie trzy formy przemocy jednocześnie.

Tabela Nr 3. **Liczba rodzin objętych działaniami w ramach procedury *„Niebieskie Karty”* w 2022 roku.**

Liczba rodzin objętych w 2022 roku pomocą w ramach procedury *„Niebieskie Karty”*	
Ogółem	10641
w tym ze względu na problem przemocy psychicznej	9334
w tym ze względu na problem przemocy fizycznej	7578
w tym ze względu na problem przemocy seksualnej	300

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2022 r.

Zaprezentowane dane wskazują, że w największej liczbie rodzin, stanowiącej 87,7% wszystkich rodzin objętych procedurą *„Niebieskie Karty”*, zdiagnozowano przemoc psychiczną. W przypadku przemocy fizycznej, doświadczało jej 71,2% rodzin. Najmniejszy odsetek stanowiły rodziny ze zdiagnozowanym problemem przemocy seksualnej – 2,8% ogółu rodzin objętych wsparciem w ramach procedur *„Niebieskie Karty”.*

Liczbę osób doświadczających przemocy w rodzinach objętych w 2022 roku procedurą *„Niebieskie Karty”* w województwie śląskim obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela Nr 4. **Liczba osób doświadczających przemocy w rodzinach objętych w 2022 roku działaniami w ramach procedury *„Niebieskie Karty”*.**

Liczba osób doświadczających przemocy	
Ogółem	19946
w tym kobiety	8855
w tym mężczyźni	1682
w tym dzieci	9409

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2022 r.

Z powyższych danych wynika, że w 2022 roku w rodzinach objętych procedurą *„Niebieskie Karty”* najczęściej przemocy doznawały dzieci, stanowiące 47,2% ogółu osób doświadczających przemocy domowej (przy czym podkreślić należy, że w statystyce tej uwzględniono nie tylko dzieci bezpośrednio dotknięte przemocą, ale za doświadczające przemocy uznano także dzieci, na które przemoc nie była bezpośrednio skierowana, lecz które wychowywały się w rodzinach, w których przemoc wobec innych członków rodziny miała miejsce). Drugą pod względem liczebności grupę osób doświadczających przemocy stanowiły kobiety – 44,4% ogółu osób dotkniętych przemocą. Najrzadziej stwierdzano przemoc wobec mężczyzn, którzy wśród wszystkich osób dotkniętych przemocą stanowili jedynie 8,4%.

4.2. Wszczynanie procedury „*Niebieskie Karty”.*

Ogółem w 2022 roku uprawnione podmioty, wypełniając formularz „*Niebieska Karta-A*”, wszczęły 7342 procedur „*Niebieskie Karty”*. Jest to liczba nieznacznie większa niż w roku poprzednim, w którym wszczęto 7312 procedur. Wzrost wszczętych procedur „*Niebieskie Karty”* wynosił 0,4%.

Analiza danych sprawozdawczych, dotyczących ilości sporządzonych w 2022 roku „*Niebieskich Kart-A”* wskazuje, że najwięcej ich było w powiecie grodzkim Częstochowa, gdzie liczba formularzy wynosiła 415. Na kolejnych miejscach pod względem ilości wszczętych procedur znalazły się miasta na prawach powiatu: Katowice z liczbą formularzy *"Niebieska Karta-A"* wszczynających procedurę na poziomie 374, Bytom z liczbą 348 formularzy i Rybnik z liczbą 340 formularzy oraz Sosnowiec, w którym wszczęto 303 procedury.

W przypadku pozostałych gmin naszego województwa, w przedziale od 200 do 300 wszczętych procedur znalazły się również wyłącznie miasta na prawach powiatu: Gliwice (272), Tychy (255), Jaworzno (235), Jastrzębie-Zdrój (212), oraz Mysłowice (205).

Z kolei od 100 do 200 wszczętych procedur odnotowano:

- w 8 powiatach grodzkich: Bielsko-Biała (198), Dąbrowa Górnicza (191), Ruda Śląska (166), Zabrze (149), Chorzów (134), Świętochłowice (123) oraz Piekary Śląskie (120), Żory (117),
- w 2 gminach miejskich: Raciborzu (116) i Zawierciu (105),
- w 1 gminie o charakterze miejsko-wiejskim: Czerwionce-Leszczynach (158).

W przypadku każdej z pozostałych 145 gmin naszego województwa oraz 1 powiatu grodzkiego – Siemianowic Śląskich na przestrzeni 2022 roku liczba wszczętych procedur „*Niebieskie Karty”* nie przekroczyła 100.

Najmniej procedur, mieszczących się w przedziale poniżej 10, wykazało w naszym województwie 50 gmin, w tym: 1 gmina miejska (Szczyrk), 5 gmin o charakterze miejsko-wiejskim (Koniecpol, Krzanowice, Sośnicowice, Szczekociny, Toszek,) oraz 43 gminy o charakterze wiejskim (Boronów, Buczkowice, Chełm Śląski, Czernichów, Dąbrowa Zielona, Dębowiec, Goczałkowice-Zdrój, Godów, Irządze, Jaworze, Jejkowice, Kamienica Polska, Kobiór, Kornowac, Koszarawa, Kroczyce, Krupski Młyn, Kruszyna, Lelów, Lipie, Lyski, Marklowice, Miedźno, Mierzęcice, Mstów, Nędza, Opatów, Ożarowice, Panki, Pawonków, Pietrowice Wielkie, Popów, Przyrów, Przystajń, Rudnik, Starcza, Ślemień, Tworóg, Węgierska Górka, Wielowieś, Włodowice, Wyry, Żarnowiec). Najmniejszą liczbę wszczęć procedury *„Niebieskie Karty”* odnotowano w 4 gminach, przy czym w gminie Irządze procedurę interwencyjną wdrożono na przestrzeni całego roku jedynie 1 raz, a w gminach Boronów, Krupski Młyn oraz Szczyrk jedynie 2 razy.

Realizacja działań interwencyjnych i pomocowych w ramach procedury „*Niebieskie Karty”* wymaga zaangażowania wszystkich zobowiązanych do jej realizacji służb, jednak w przypadku jej inicjowania występują wyraźne różnice w tym względzie, a największą aktywność w województwie śląskim wykazują funkcjonariusze Policji oraz pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Udział przedstawicieli poszczególnych podmiotów w działaniach wszczynających procedurę „*Niebieskie Karty*” w 2022 roku w naszym województwie kształtował się podobnie jak poprzednich latach. Wśród przedstawicieli służb uprawnionych do wdrożenia procedury ponownie zdecydowanie dominowała Policja. Drugie miejsce zajmowały jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w których osobą wszczynającą procedurę najczęściej był pracownik socjalny. Wśród instytucji wszczynających działania interwencyjne znacząco niższy był udział przedstawicieli oświaty, a na ostatnich miejscach pod względem liczebności znalazły się procedury, których inicjatorami byli przedstawiciele gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz pracownicy ochrony zdrowia.

Liczba sporządzonych formularzy *„Niebieska Karta-A”* przez przedstawicieli poszczególnych służb w województwie śląskim w roku 2022 oraz dla porównania w roku 2021, prezentuje się następująco:

Tabela nr 5**. Podmioty wszczynające w województwie śląskim procedurę *„Niebieskie Karty”* w latach 2021 i 2022.**

Liczba procedur *„Niebieskie Karty”* wszczętych przez:	**Lata**	
	2021	**2022**
Policję	5387	5270
pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	1443	1465
przedstawicieli oświaty	357	437
przedstawicieli ochrony zdrowia	81	124
przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	44	46
Razem	7312	7342

*Źródło: S*prawozdania Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty”* za lata 2021 i 2022.

Udział poszczególnych przedstawicieli w działaniach wszczynających procedurę *„Niebieskie Karty”* przedstawia wykres:

Wykres nr 2. **Udział podmiotów wszczynających procedurę *„Niebieskie Karty”* w województwie śląskim w latach 2021-2022.**

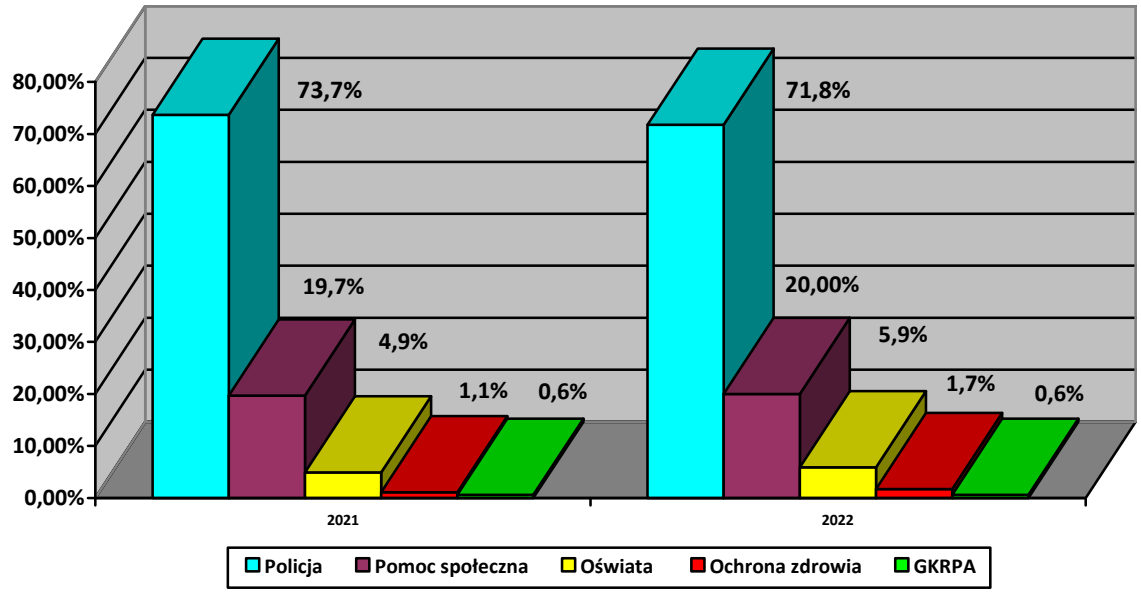

*Źródło: S*prawozdania Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty”* za lata 2021 i 2022.

Wykres pokazuje w obu analizowanych latach wyraźną dominację wśród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury *„Niebieskie Karty”* aktywności funkcjonariuszy Policji oraz przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, natomiast w przypadku pozostałych służb zaangażowanie to różniło się w obu latach bardzo nieznacznie i było dużo mniejsze.

W 2022 roku Policja wszczęła w naszym województwie 71,8% wszystkich procedur (procentowo o 1,9% mniej, niż w roku 2021, w którym policjanci wszczęli 73,7% wszystkich procedur). Z kolei udział jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w działaniach wszczynających procedurę był w obu analizowanych latach w porównaniu z Policją znacząco niższy i wynosił w 2022 roku 20% wszystkich wszczętych procedur i był jedynie o 0,3% wyższy niż w 2021 roku, gdy wskaźnik ten wynosił 19,7%.

W obu analizowanych latach utrzymywał się także bardzo niski odsetek przypadków wszczynania procedury „*Niebieskie Karty*” przez pozostałe uprawnione do tego służby. W przypadku pracowników oświaty odnotowano w 2022 roku, w porównaniu z rokiem 2021, niewielki wzrost odsetka wszczynanych procedur o 1%. Udział w ogólnej liczbie wszczętych procedur działań interwencyjnych podejmowanych przez przedstawicieli ochrony zdrowia, także w 2022 roku nieco wzrósł w porównaniu z rokiem 2021, ale jedynie o 0,6%. W przypadku członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wskaźnik ten kształtował się w latach 2021 i 2022 roku na podobnym poziomie 0,6%.

4.3. Praca z rodzinami w ramach procedury „*Niebieskie Karty”* – sporządzanie formularzy „*Niebieska Karta-C”* oraz „*Niebieska Karta-D”.*

W celu analizy sytuacji w rodzinach, z którymi pracowały zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze, w tym zdiagnozowania przemocy domowej oraz opracowania dla nich indywidualnych planów pomocy, po wpływie formularza „*Niebieska Karta-A*”, zespoły lub grupy w 2022 roku zapraszały na posiedzenia osoby doświadczające przemocy i wypełniały w ich obecności formularze „*Niebieska Karta-C”* oraz wzywały osoby, co do których istniało podejrzenie, że stosują przemoc domową i sporządzały formularze „*Niebieska Karta-D”.*

„*Niebieska Karta-C”* jest narzędziem ułatwiającym grupie roboczej dokonanie pogłębionej diagnozy sytuacji rodziny dotkniętej przemocą oraz ustalenie wspólnie z osobą doświadczającą przemocy planu działań, które pozwolą zakończyć przemoc. Z kolei kontakt z osobą stosującą przemoc, w trakcie którego wypełnia się formularz „*Niebieska Karta-D*” jest ważny dla uwzględnienia w planie pomocy działań nakierowanych bezpośrednio na sprawcę przemocy, mających na celu zmianę jego zachowań i postaw, tak aby powstrzymać go przed dalszym przejawianiem agresji w relacjach rodzinnych.

Liczbę sporządzonych przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w 2022 roku formularzy ”*Niebieska Karta C i D*”, w porównaniu z ich liczbą sporządzoną w 2021 roku, obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela Nr 6. **Liczba sporządzonych formularzy „*Niebieska Karta-C”* oraz „*Niebieska Karta-D*” przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie śląskim w latach 2021 i 2022.**

Lata	Ogólna liczba wszczętych procedur „*Niebieskie Karty*”	Liczba formularzy		Odsetek ogółu wszczętych w danym roku procedur z wypełnionymi:	
		„Niebieska Karta-C”	„*Niebieska Karta-D*”	„*Niebieskimi Kartami-C*”	„*Niebieskimi Kartami-D”*
2021	7312	5924	4648	81%	63,6%
2022	7342	6154	4419	83,8%	60,2%

Źródło: Sprawozdania Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty”* za lata 2021 i 2022 oraz sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W przypadku spisywanych z osobami doznającymi przemocy *„Niebieskich Kart-C”* zaobserwować można w naszym województwie w 2022 roku niewielki wzrost, w porównaniu z rokiem poprzednim, odsetka procedur, w toku których doszło do spotkania zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej z osobą doznającą przemocy. Wzrost ten wyniósł 2,8%. Natomiast, w przypadku sporządzanych z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy formularzy *„Niebieska Karta-D”* odnotowano nieznaczny spadek ich odsetka w porównaniu z rokiem poprzednim - o 3,4%.

Aktywny udział osób objętych procedurą w realizowanych w działaniach pozwala skuteczniej i efektywniej monitorować sytuację w rodzinach w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy oraz zwiększa szanse na lepsze dostosowywanie do potrzeb rodzin konstruowanych dla nich indywidualnych planów pomocy. W 2022 roku odsetek procedur toczących się przy aktywnym udziale osób doznających przemocy był bardzo wysoki, gdyż przekraczał 80%. Podobnie w przypadku osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie, jakkolwiek odnotowano w 2022 roku w porównaniu z rokiem poprzednim niewielki spadek odsetka sporządzonych z tymi osobami formularzy, to nadal w więcej niż połowie procedur (60,2%), zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze skutecznie nawiązywały z nimi kontakt.

4.4. Zamykanie procedury „*Niebieskie Karty”.*

Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 roku w sprawie procedury "*Niebieskie Karty*" oraz wzorów formularzy *"Niebieska Karta"*[8], zakończenie procedury następuje w przypadku:

- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

[8] Dz.U. z 2011 roku, Nr 209, poz. 1245.

Przyczyny kończenia przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze procedury „*Niebieskie Karty*" w 2022 roku, w porównaniu z danymi w tym zakresie za rok 2021, obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela Nr 7. **Przesłanki zakończenia procedury *„Niebieskie Karty"* przez Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie śląskim w latach 2021 i 2022.**

Liczba zakończonych procedur *„Niebieskie Karty"*		
Przesłanki zakończenia:	**2021**	**2022**
z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego jej stosowania oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.	4888	5187
z powodu braku zasadności podejmowania działań	1843	2025
RAZEM	6731	7212

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Procentowy stosunek procedur "*Niebieskie Karty*" zamkniętych w analizowanych latach z obu wymienionych powyżej przesłanek obrazuje wykres:

Wykres nr 3. **Udział procedur zakończonych na podstawie obu przesłanek, w ogólnej liczbie zakończonych procedur w latach 2021 i 2022.**

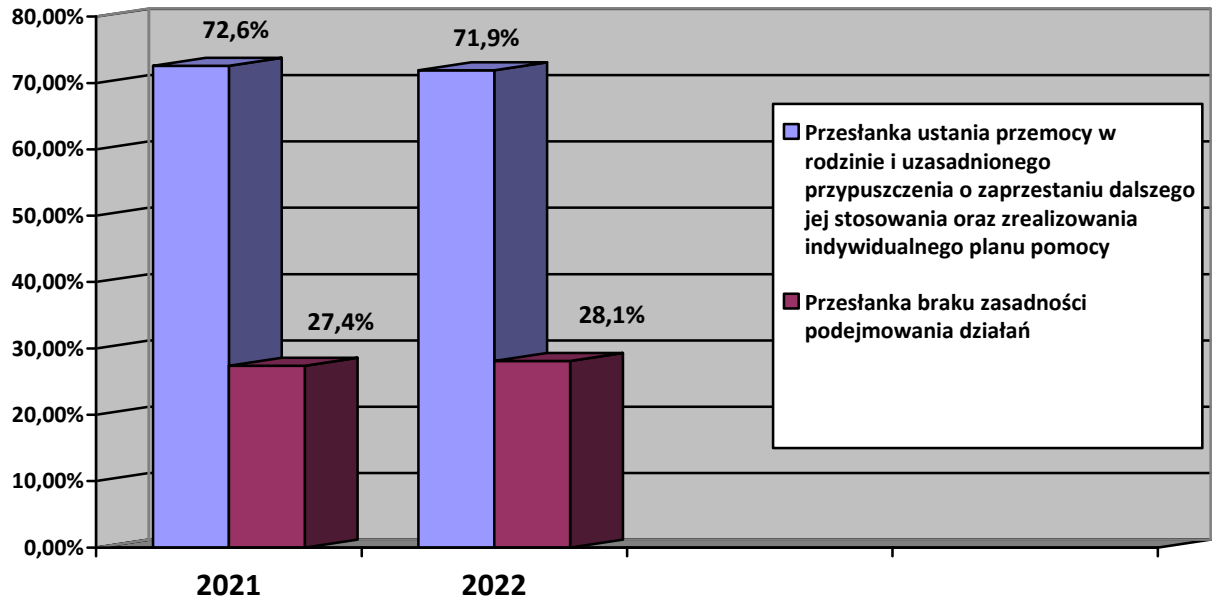

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Jak widać na wykresie, podobnie jak w latach poprzednich zaobserwować można w naszym województwie utrzymywanie się na przestrzeni lat 2021 i 2022 bardzo zbliżonej proporcji pomiędzy odsetkiem procedur *„Niebieskie Karty*" zamykanych z obu wskazanych powyżej przesłanek oraz korzystnego zjawiska wyraźnej dominacji w obu analizowanych latach procentu procedur *„Niebieskie Karty",* w których prowadzone przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze działania pomocowe i wspierające doprowadziły do zrealizowania przyjętych indywidualnych planów pomocy rodzinom i ustania przemocy.

5. Infrastruktura wsparcia - podmioty udzielające na terenie województwa śląskiego pomocy osobom doznającym przemocy domowej.

Warunkiem skutecznego i efektywnego pomagania osobom doznającym przemocy domowej jest funkcjonowanie dobrze rozwiniętej sieci instytucji świadczących profesjonalną, interdyscyplinarną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc.

Podstawowymi elementami infrastruktury wsparcia dla osób dotkniętych przemocą na terenie naszego województwa, poza ośrodkami pomocy społecznej funkcjonującymi w każdej gminie oraz powiatowymi centrami pomocy rodzinie w powiatach, są punkty konsultacyjne, ośrodki wsparcia, ośrodki i punkty interwencji kryzysowej oraz specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.

5.1. Punkty konsultacyjne.

W ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej działają punkty konsultacyjne, które zgłaszającym się osobom potrzebującym pomocy udzielają informacji na temat dostępnych miejsc specjalistycznej pomocy oraz kompetencji poszczególnych służb i instytucji z terenu gminy, powiatu i województwa. Ponadto w miarę możliwości udzielają osobom będącym w kryzysie, w tym dotkniętym przemocą domową, poradnictwa psychologicznego, prawnego i socjalnego. Jednostki tego typu mogą być tworzone zarówno przez samorząd terytorialny, stowarzyszenia abstynenckie, jak i inne podmioty pozarządowe.

Zgodnie z uzyskanymi od gmin danymi sprawozdawczymi, w województwie śląskim w 2022 roku funkcjonowało 75 punktów konsultacyjnych, w których pomoc mogły uzyskać zgłaszające się osoby z problemem przemocy domowej. W porównaniu z rokiem 2021 ogólna liczba punktów nie uległa zmianie, natomiast nastąpiła zmiana, polegająca na likwidacji punktu w gminie Brenna oraz utworzeniu nowego punktu konsultacyjnego w gminie Węgierska Górka.

Liczbę osób dotkniętych przemocą w rodzinie, która skorzystała w 2022 roku z usług punktów konsultacyjnych w porównaniu z liczbą ich klientów w 2021 roku, z podziałem na mężczyzn, kobiety i dzieci, obrazuje tabela:

Tabela Nr 8**. Liczba osób dotkniętych przemocą objętych pomocą punktów konsultacyjnych w gminach województwa śląskiego w latach 2021 i 2022.**

Liczba osób objętych pomocą punktów konsultacyjnych	2021 r.	2022 r.
łącznie	2269	2487
w tym kobiety	1799	1821
w tym mężczyźni	249	441
w tym dzieci	221	225

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Liczba osób korzystających z usług punktów konsultacyjnych w 2022 roku wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 218 osób, tj. o 9,6%.

W obu analizowanych latach, wśród osób objętych pomocą tego typu jednostek wyraźnie dominowały kobiety, stanowiące w 2022 roku 73,2% ogółu osób dotkniętych przemocą, które zgłosiły się tam po pomoc (w 2021 roku 79,3%). W 2022 roku, w porównaniu z rokiem 2021, liczba kobiet korzystających z usług punktów konsultacyjnych zwiększyła się nieznacznie o 1,2%, podobnie dzieci – o 1,8%. Natomiast w przypadku mężczyzn wzrost był wyraźny – o 77,1%.

Rozmieszczenie punktów konsultacyjnych w województwie śląskim w 2022 roku przedstawia się następująco:

Wykres nr 4. **Punkty konsultacyjne na terenie województwa śląskiego w 2022 roku.**

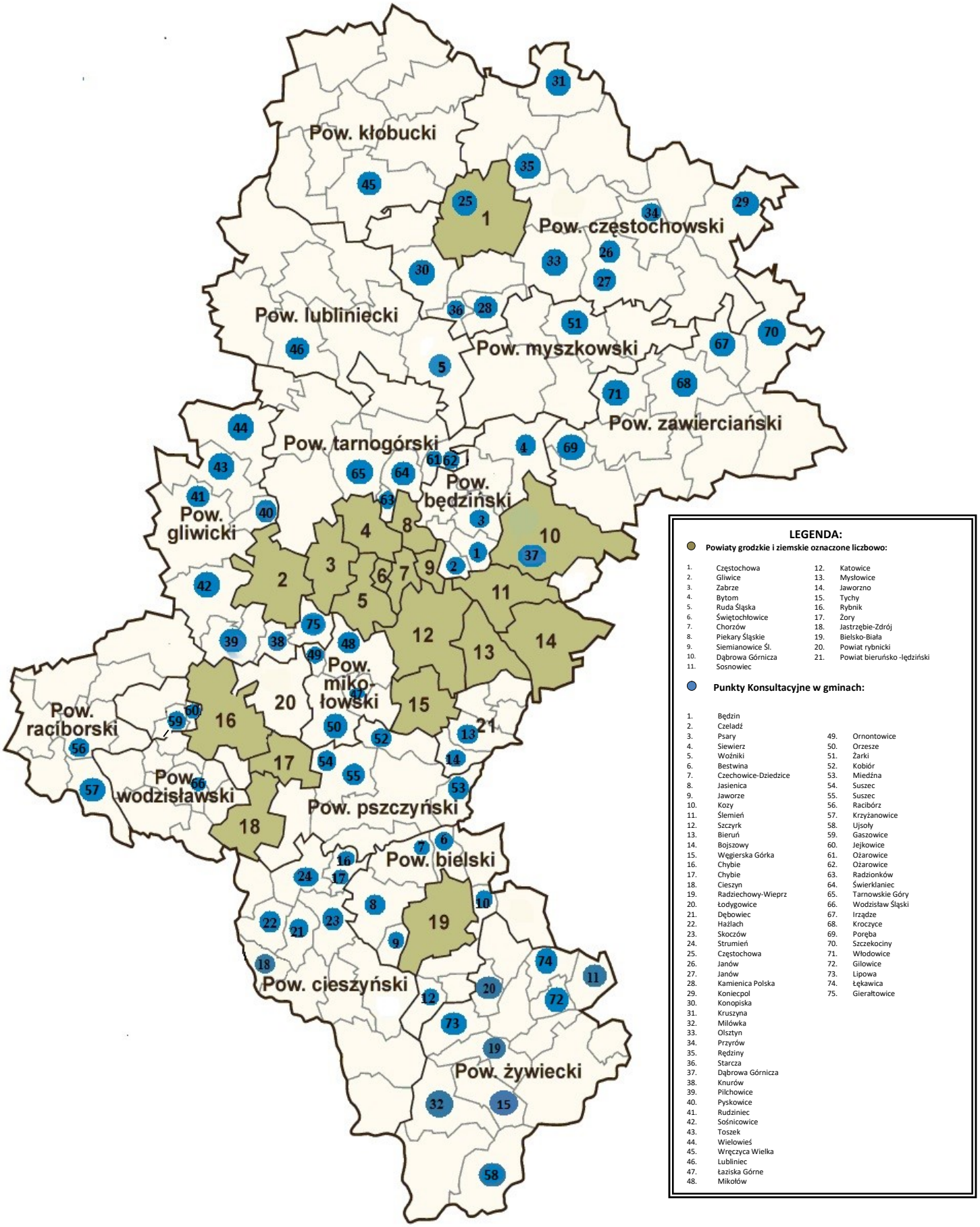

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 rok.
Dla prezentacji danych sprawozdania wykorzystano mapkę *"Współczesny podział administracyjny województwa śląskiego"* (Wikimedia Commons, na licencji CC) ze strony internetowej https://edus.ibrbs.pl/zmieniajace-sie-granice/ Platformy Cyfrowej Edukacja Regionalna - Województwo Śląskie Przyroda, Społeczeństwo, Kultura *„Eduś",* stworzonej przez Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej**.**

Punkty konsultacyjne w naszym województwie funkcjonują głównie w mniejszych miastach oraz w gminach wiejskich. W powiatach grodzkich w 2022 roku, podobnie jak w 2021, funkcjonowały jedynie 2 takie punkty, w tym jeden w Dąbrowie Górniczej oraz jeden w Częstochowie. Pozostałe 73 placówki tego typu działały w gminach na terenie powiatów ziemskich.

W 2022 roku, podobnie jak 2021, największą ilość punktów konsultacyjnych posiadały gminy powiatu częstochowskiego - 10 oraz żywieckiego - 9 punktów i gliwickiego - 8 punktów konsultacyjnych. W dalszej kolejności wymienić należy powiaty: cieszyński - 7 punktów, bielski – 6 punktów konsultacyjnych oraz tarnogórski i zawierciański, które dysponowały 5 takimi placówkami. Na terenie powiatu będzińskiego, mikołowskiego oraz pszczyńskiego znajdowały się po 4 punkty.

Najmniejszą liczbę punktów konsultacyjnych zarejestrowanych w Centralnej Aplikacji Statystycznej odnotowano w 2022 roku, podobnie jak w 2021, w powiatach: bieruńsko-lędzińskim, lublinieckim, raciborskim i rybnickim (2 punkty), a także w powiatach kłobuckim, myszkowskim i wodzisławskim, gdzie funkcjonowało tylko po 1 punkcie konsultacyjnym.

Z powyższych danych wynika, że liczba placówek tego typu oraz ich rozmieszczenie w poszczególnych powiatach województwa śląskiego było w 2022 roku, podobnie jak w latach wcześniejszych, nadal nierównomierne.

5.2. Ośrodki i punkty interwencji kryzysowej.

Potrzeba interwencji kryzysowej wynika z obowiązku udzielenia pomocy osobie, znajdującej się w sytuacji, którą spostrzega jako sytuację bez wyjścia i dlatego jest w poważnym niebezpieczeństwie. Kryzys, jako szczególnie trudne doświadczenie, często przekracza możliwości samodzielnego poradzenia sobie jednostki. Interwencję kryzysową stanowi zespół interdyscyplinarnych, profesjonalnych, celowych i skoordynowanych oddziaływań, wykorzystujących zasoby klienta kryzysowego, jego naturalnego otoczenia społecznego oraz instytucji pomagających, których celem jest ułatwienie odzyskania równowagi wewnętrznej i poczucia sprawczości oraz rozwiązania problemu stanowiącego podłoże doświadczenia kryzysowego. Charakterystyczne dla interwencji kryzysowej jest udzielanie pomocy, jak najszybciej po wydarzeniu kryzysowym, intensywność kontaktów pomocowych, mobilizowanie naturalnego systemu wsparcia i zasobów, jakie posiada klient oraz kompleksowa odpowiedź na potrzeby osoby w kryzysie.

Jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, które specjalizują się w działaniach interwencyjnych są ośrodki interwencji kryzysowej. Udzielają one wsparcia osobom będącym w trudnych emocjonalnie sytuacjach, wywołanych kryzysami rodzinnymi, trudnościami wychowawczymi, problemami psychospołecznymi, w tym przemocy domowej, kłopotami emocjonalnymi. W ramach interwencji kryzysowej udziela się w szczególności poradnictwa specjalistycznego oraz schronienia dostępnego przez całą dobę. Poradnictwo specjalistyczne obejmuje w szczególności poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne.

W naszym województwie ośrodki i punkty interwencji kryzysowej to placówki dysponujące kompleksową ofertą pomocową, umożliwiającą ofiarom przemocy domowej wyjście z sytuacji kryzysowej, w tym: poradnictwem specjalistycznym i konsultacjami indywidualnymi psychologów, prawników i pracowników socjalnych, a także grupowymi formami pomocy obejmującymi udział w grupach terapeutycznych, grupach wsparcia oraz całodobowym schronieniem. W odniesieniu do dzieci z rodzin dotkniętych przemocą ośrodki interwencji kryzysowej oferują ponadto pomoc w formie poradnictwa i konsultacji pedagogicznych, w tym rozwijających kompetencje wychowawcze dla rodziców.

W 2022 roku w województwie śląskim wykazane w Centralnej Aplikacji Statystycznej były łącznie 32 jednostki interwencji kryzysowej, a ich liczba zmniejszyła się w porównaniu z rokiem 2021 o 2 jednostki tego typu. Nie uległa zmianie liczba i rozmieszczenie ośrodków interwencji kryzysowej, natomiast uległa zmianie w porównaniu z rokiem 2021 liczba punktów interwencji kryzysowej, gdyż zakończyły działalność 2 punkty interwencji kryzysowej, prowadzone przez gminy tj. Pszczynę oraz Bojszowy.

Placówki interwencji kryzysowej funkcjonujące w naszym województwie w 2022 roku obejmowały 17 ośrodków interwencji kryzysowej oraz 15 punktów interwencji kryzysowej. W powiatach grodzkich i ziemskich funkcjonowało 30 placówek, natomiast w gminach 2.

Rozmieszczenie ośrodków oraz punktów interwencji kryzysowej na terenie województwa śląskiego w 2022 roku przedstawia się następująco:

Wykres nr 5. **Ośrodki i Punkty interwencji kryzysowej na terenie województwa śląskiego w 2022 roku.**

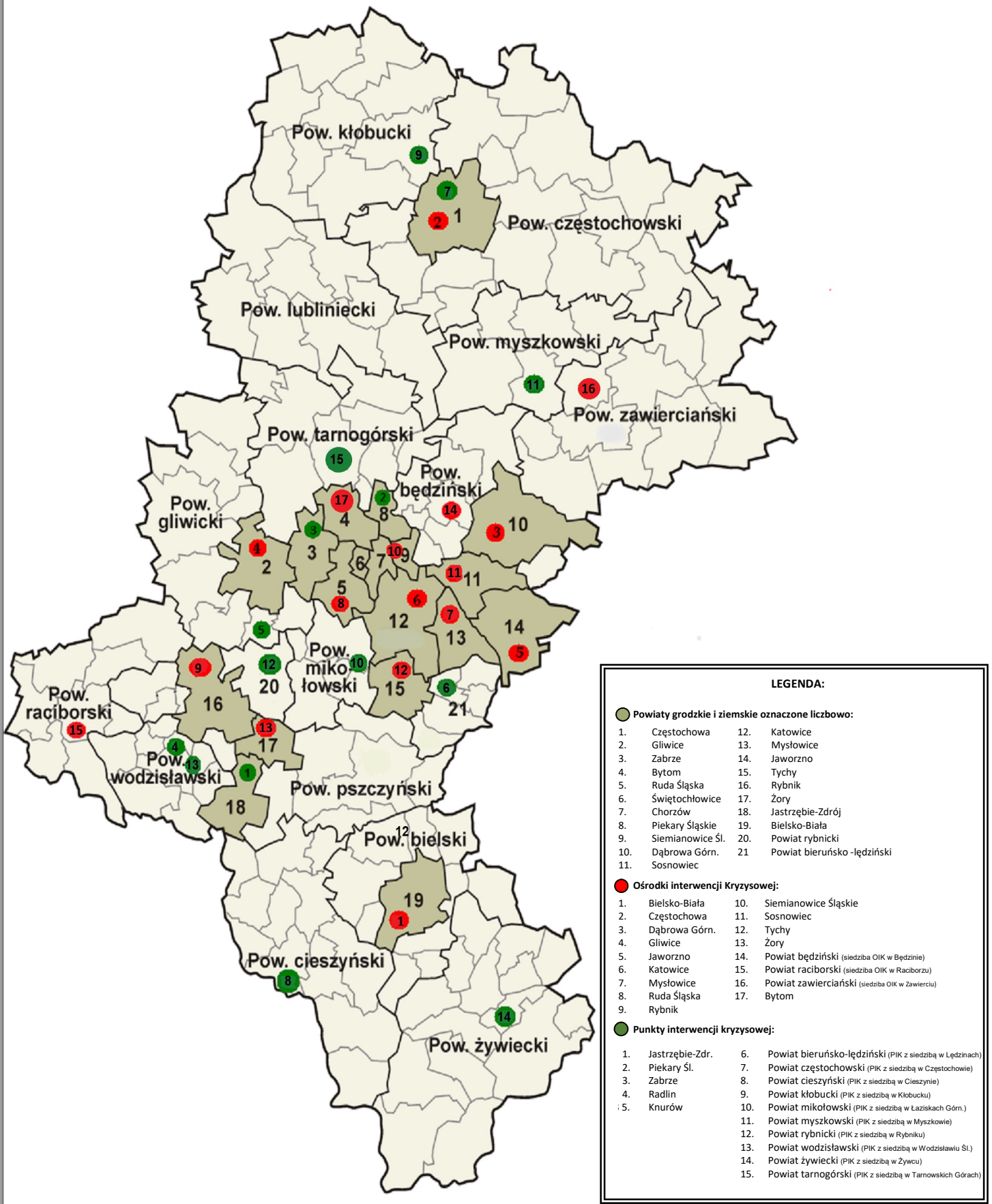

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 rok.
Dla prezentacji danych sprawozdania wykorzystano mapkę *"Współczesny podział administracyjny województwa śląskiego"* (Wikimedia Commons, na licencji CC) ze strony internetowej https://edus.ibrbs.pl/zmieniajace-sie-granice/ Platformy Cyfrowej Edukacja Regionalna - Województwo Śląskie Przyroda, Społeczeństwo, Kultura „*Eduś*" , stworzonej przez Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej.

Na 19 powiatów grodzkich, ośrodki interwencji kryzysowej funkcjonowały w 14 z nich, natomiast w 3 powiatach (Jastrzębie-Zdrój, Piekary Śląskie, Zabrze) działały punkty interwencji kryzysowej. Placówek tego typu w 2022 roku nadal nie posiadały 2 miasta na prawach powiatu: Chorzów oraz Świętochłowice.

Z kolei na 17 powiatów ziemskich, w 3 powiatach działały ośrodki interwencji kryzysowej (w powiatach: będzińskim, raciborskim oraz zawierciańskim), a w 10 powiatach punkty interwencji kryzysowej. Placówek tego typu nie posiadały 4 powiaty tj. bielski, gliwicki, lubliniecki i pszczyński.

Poza wymienionymi powyżej jednostkami w powiatach grodzkich i ziemskich, także 2 gminy województwa śląskiego: Knurów i Radlin prowadziły na swoim terenie punkty interwencji kryzysowej.

W województwie śląskim w 2022 roku, podobnie jak 2021, 15 ośrodków interwencji kryzysowej dysponowało pomocą w formie całodobowego schronienia oraz 1 punkt interwencji kryzysowej posiadał je w swojej ofercie. Placówki interwencji kryzysowej oferowały łącznie 257 miejsc noclegowych tj. o 1 miejsce mniej niż w 2021 roku, gdy było ich 258 (spadek o 0,4%). Ponadto, w przypadku ośrodków interwencji kryzysowej, w swojej ofercie miejsc całodobowego pobytu nie miały tylko 2 ośrodki: w Rudzie Śląskiej oraz w Katowicach. Z kolei na 14 punktów interwencji kryzysowej tylko jeden z nich – w powiecie żywieckim dysponował możliwością schronienia (3 miejsca).

Liczbę osób, które skorzystały w 2022 roku z oferty funkcjonujących na terenie województwa śląskiego ośrodków oraz punktów interwencji kryzysowej, z uwzględnieniem osób, które skorzystały jedynie z pomocy w formie dziennej, bez pobytu całodobowego (np. w formie poradnictwa, udziału terapii psychologicznej, grupach wsparcia itp.) oraz osób, które korzystały także ze schronienia, przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 9. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą ośrodków i punktów interwencji kryzysowej w latach 2021-2022.**

	Łączna liczba osób dotkniętych przemocą objętych pomocą ośrodków i punktów interwencji kryzysowej		**Osoby korzystające z pomocy w formie dziennej**		**Osoby korzystające z miejsc całodobowych**	
	2021 rok	**2022 rok**	**2021 rok**	**2022 rok**	**2021 rok**	**2022 rok**
Ogółem	3431	3169	3172	2918	259	251
w tym kobiety	2264	2113	2137	2001	127	112
w tym mężczyźni	418	390	413	389	5	1
w tym dzieci	749	666	622	528	127	138

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Jak wynika z zaprezentowanych powyżej danych, liczba osób objętych pomocą placówek interwencji kryzysowej spadła w 2022 roku w porównaniu z rokiem poprzednim o 7,6%, przy czym spadek ten dotyczył zarówno klientów korzystających z pomocy bez pobytu całodobowego na terenie placówki (o 8%), jak i korzystających z miejsc całodobowego schronienia (o 3,1%).

W 2022 roku, podobnie jak w 2021, z oferty pomocowej w ramach interwencji kryzysowej korzystały w naszym województwie głównie kobiety i dzieci. W 2022 roku kobiety stanowiły 66,7% ogółu osób dotkniętych przemocą, zwracających się o wsparcie do placówek tego typu (w 2021 roku – 66%), a dzieci objęte interwencją kryzysową stanowiły 21% ogółu klientów (w 2021 roku – 21,8%). Mężczyźni w obu badanych latach dużo rzadziej niż kobiety i kobiety z dziećmi korzystali z powodu doświadczania przemocy domowej z pomocy w ramach interwencji kryzysowej, stanowiąc w obu badanych latach bardzo zbliżony odsetek – w 2022 roku 12,3% ogółu klientów dotkniętych przemocą, a w 2021 roku 12,2%. Przewaga kobiet i dzieci jest najbardziej widoczna w przypadku korzystania z pomocy połączonej ze schronieniem, gdzie w 2022 roku skorzystał z ww. formy wsparcia zaledwie 1 mężczyzna (stanowił 0,4% ogółu osób objętych taką pomocą), a w 2021 roku mężczyzn objętych schronieniem było 5 i stanowili 1,9% klientów przebywających w placówkach interwencyjnych całodobowo.

Dane powyższe wskazują, że głównymi beneficjentami pomocy ramach interwencji kryzysowej w naszym województwie były kobiety oraz kobiety z dziećmi, zmuszone do opuszczenia miejsca zamieszkania w związku z zagrożeniami płynącymi z przemocy domowej.

5.3. Ośrodki wsparcia.

Celem działalności ośrodków wsparcia jest zapewnienie osobom oparcia społecznego, pozwalającego na zaspokojenie ich podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integrację społeczną rozumianą, jako przywrócenie możliwości pełnienia ról społecznych. Ośrodki wsparcia mogą udzielać osobom ze środowisk dotkniętych przemocą kompleksowej pomocy, obejmującej zapewnienie schronienia oraz pomoc i poradnictwo socjalne, prawne, terapię psychologiczną, konsultacje wychowawcze, a także możliwość udziału w grupach wsparcia oraz terapeutycznych.

W województwie śląskim funkcjonował ośrodek wsparcia prowadzony przez powiat, udzielający pomocy osobom i rodzinom dotkniętym przemocą domową z terenu wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu oraz ośrodki prowadzone przez gminy, których oferta skierowana była do mieszkańców gminy, w której siedzibę miała placówka.

W 2022 roku w Centralnej Aplikacji Statystycznej zarejestrowany był, podobnie jak w roku 2021, jeden ośrodek wsparcia o zasięgu powiatowym oraz 4 gminne placówki tego typu.

W obu analizowanych latach w powiatowym ośrodku wsparcia było 19 miejsc noclegowych, natomiast w przypadku gminnych ośrodków, w 2022 roku, podobnie jak w 2021, funkcjonowały 2 placówki dysponujące w obu analizowanych latach 12 miejscami całodobowego pobytu. Miejsc noclegowych w 2022 roku, podobnie jak w 2021, nie posiadały Ośrodek Wsparcia Dziecka i Rodziny w Zawierciu oraz Centrum Profilaktyki, Edukacji i Terapii "*Kontakt"* Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej "*Być Razem*" w Cieszynie**,** oferujące wyłącznie wsparcie w trybie dziennym, bez zapewnienia schronienia w placówce.

W przypadku ośrodka wsparcia o zasięgu powiatowym, dane dotyczące liczby osób, które w latach 2021 i 2022 skorzystały z jego oferty, zarówno w formie pomocy udzielanej ambulatoryjnie, jak i pomocy w formie schronienia, przedstawiały się następująco:

Tabela Nr 10. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą powiatowego ośrodka wsparcia w latach 2021-2022.**

Nazwa i adres ośrodka wsparcia	Lata	Miejsca całodobowe	Łączna liczba osób, które skorzystały z oferty placówki (dziennej i całodobowej)				W tym liczba osób, które skorzystały z miejsc całodobowych			
			ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci	ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci
Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie ul. Mała Łąka 17a 43-400 Cieszyn	**2021**	19	280	187	46	47	41	16	1	24
	2022	19	295	184	74	37	23	10	0	13

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W 2022 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła o 15 osób ogólna liczba osób dotkniętych przemocą domową korzystających z tej placówki, a wzrost wyniósł 5,3%. Z kolei w przypadku osób korzystających ze schronienia na terenie placówki odnotowano wyraźny spadek o 18 osób, co stanowi 44%.

W 2022 roku, podobnie jak w 2021, wśród beneficjentów usług powiatowego ośrodka wsparcia wyraźnie przeważały kobiety stanowiące 62,4% ogółu osób dotkniętych przemocą domową, które trafiły po pomoc do tej placówki (w 2021 roku - 66,8%). Ponadto, zdecydowanie większa liczba osób skorzystała w placówce z pomocy w trybie dziennym, bez schronienia. Łącznie klientami tej formy pomocy było w 2022 roku były 272 osoby stanowiące 92,2% ogółu osób dotkniętych przemocą objętych wsparciem Ośrodka (w 2021 roku było to 239 osób – 85,4% wszystkich klientów placówki).

W przypadku miejsc całodobowych, beneficjentami tej formy wsparcia w powiatowym ośrodku w obu analizowanych latach były przede wszystkim kobiety i dzieci. W 2022 roku kobiety stanowiły 43,5%, a dzieci 56,5% ogółu osób korzystających ze schronienia. W roku tym ze schronienia nie skorzystał żaden mężczyzna dotknięty przemocą. Dla porównania w 2021 roku kobiety stanowiły 39% ogółu klientów przyjętych na pobyt całodobowy, a dzieci 58,5%, a ze schronienia skorzystał tylko 1 mężczyzna.

W przypadku gminnych ośrodków wsparcia wykorzystanie ich oferty pomocowej przez osoby dotknięte przemocą domową w latach 2021-2022 przedstawiało się następująco:

Tabela Nr 11. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą gminnych ośrodków wsparcia w latach 2021-2022.**

Nazwa i adres ośrodka wsparcia	Lata	Miejsca całodobowe	Łączna liczba osób, które skorzystały z oferty placówki (dziennej i całodobowej)				W tym liczba osób, które skorzystały z miejsc całodobowych			
			ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci	ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci
Centrum Profilaktyki, Edukacji i Terapii *"Kontakt"* Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej "*Być Razem*" ul. Ks. Janusza 3 43-400 Cieszyn	**2021**	0	60	42	1	17	0	0	0	0
	2022	0	69	30	14	25	0	0	0	0
Stowarzyszenie *PoMOC* dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej, ul. Krasińskiego 21 40-019 Katowice	**2021**	8	81	42	0	39	12	9	0	3
	2022	8	57	49	0	8	14	8	0	6
Ośrodek Wsparcia *"Przystań"* Dąbrówka 10a/5 44-160 Rudziniec	**2021**	4	2	1	0	1	2	1	0	1
	2022	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Ośrodek Wsparcia Dziecka i Rodziny im A Kołodziejczyk ul. Niedziałkowskiego 1 42-400 Zawiercie	**2021**	0	3	0	0	3	0	0	0	0
	2022	0	7	0	0	7	0	0	0	0
RAZEM	**2021**	**12**	**146**	**85**	**1**	**60**	**14**	**10**	**0**	**4**
	2022	**12**	**133**	**79**	**14**	**40**	**14**	**8**	**0**	**6**

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Z oferty gminnych ośrodków wsparcia w 2022 roku, podobnie jak w 2021, skorzystało wyraźnie mniej osób, niż z ośrodka tego typu o charakterze powiatowym. W gminach ośrodki objęły w 2022 roku pomocą łącznie 133 osób dotkniętych przemocą domową, podczas gdy w powiatowym ośrodku wsparcia udzielono pomocy 295 osobom, a więc w gminach liczba ich była niższa o 162 osoby, co stanowiło 55%.

W placówkach gminnych w 2022 roku w stosunku do roku poprzedniego, przeciwnie niż w przypadku placówki powiatowej, nastąpił spadek ogólnej liczby klientów o 9%, natomiast liczba osób objętych schronieniem pozostała na tym samym poziomie.

Podobnie, jak w przypadku placówki o charakterze powiatowym, głównymi odbiorcami pomocy w jednostkach gminnych w latach 2021 i 2022 były kobiety, stanowiące w 2022 roku 59,4%, a w 2021 - 58,2% ogółu klientów, którzy trafili do ośrodków wsparcia w związku z doświadczaniem przemocy domowej. Na drugim miejscu znalazły się dzieci stanowiące w 2022 roku - 30%, a w 2021 - 41,1% wszystkich klientów.

Podsumowując, ogółem z usług powiatowego i gminnych ośrodków wsparcia w naszym województwie skorzystało w 2022 roku 428 osób dotkniętych przemocą domową, a więc nieznacznie więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 426 - o 2 osoby. Wzrost wyniósł jedynie 0,5%.

We wszystkich ośrodkach wsparcia zdecydowana większość klientów, w 2022 roku 391 osób (91,4%), a w 2021 roku 371 osób (87,1%), korzystała z form pomocy bez wykorzystania miejsc noclegowych (poradnictwo, terapia, grupy wsparcia), a pomocą połączoną z udzieleniem schronienia objęto w 2022 roku łącznie 37 osób (8,6% ogółu korzystających), podczas gdy w 2021 roku były to łącznie 55 osoby (12,9% ogółu korzystających).

W 2022 roku najwięcej osób objęto wsparciem w Powiatowym Ośrodku Wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie w Cieszynie oraz w Centrum Profilaktyki, Edukacji i Terapii *"Kontakt"* w Cieszynie, a także Ośrodku Wparcia prowadzonym przez Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej w Katowicach. Z pomocy Ośrodka Wsparcia *„Przystań",* mieszczącego się w Rudzińcu, w związku z doświadczaniem przemocy domowej w 2022 roku nie skorzystała żadna osoba. Z kolei Ośrodek Wsparcia Dziecka i Rodziny w Zawierciu objął pomocą jedynie 7 osób doświadczających przemocy domowej.

W 2022 roku, podobnie jak w 2021 roku, w Centralnej Aplikacji Statystycznej na potrzeby *Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2022 r.* zarejestrowane były w województwie śląskim, 4 domy dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży, które w sumie oferowały 61 miejsc noclegowych.

Zarówno w 2021, jak i 2022 roku wszystkie 4 placówki nie udzielały pomocy klientom zewnętrznym, a wszystkie osoby objęte ich wsparciem otrzymywały pomoc w formie schronienia.

W przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży wykorzystanie ich oferty pomocowej przez osoby dotknięte przemocą domową w roku 2022, w porównaniu z rokiem 2021, przedstawiało się następująco:

Tabela Nr 12. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą domów dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży w latach 2021-2022.**

Nazwa i adres	Lata	Liczba miejsc całodobowych	Łączna liczba osób, które skorzystały z oferty placówki		
			ogółem	w tym kobiet	w tym dzieci
Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka *„Tęcza"* Centrum Matki z Dzieckiem „MAJA" ul. Sempołowskiej 5 47-400 Racibórz	2021	18	21	9	12
	2022	18	18	8	10
Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ul. Sikorskiego 134 44-103 Gliwice	2021	8	6	3	3
	2022	8	21	7	14
Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ul. Szymanowskiego 5a 41-219 Sosnowiec	2021	15	5	2	3
	2022	15	1	1	
Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ul. Ofiar Katynia 48 41-808 Zabrze	2021	20	63	23	40
	2022	20	72	23	49
RAZEM	2021	61	95	37	58
	2022	61	112	39	73

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Jak wynika z zaprezentowanych powyżej danych, w przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2022 roku, w porównaniu z rokiem 2021, nastąpił wzrost ogólnej liczby korzystających z nich kobiet i dzieci dotkniętych przemocą domową o 17 osób (17,9%). Spadek, w porównaniu z 2021 rokiem, liczby przyjętych do placówki osób dotkniętych przemocą odnotowano jedynie w placówkach w Sosnowcu i Raciborzu. W pozostałych Domach odnotowano wzrost liczby tej kategorii klientów.

W 2022 roku tylko Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w Gliwicach realizował zajęcia edukacyjne skierowane do osób dotkniętych przemocą domową w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc. Działaniami indywidualnymi w tym zakresie objęto 7 osób.

Wszystkie placówki realizowały dla swoich klientów wsparcie w formie poradnictwa. W 2022 roku łącznie udzielono poradnictwa: 60 osobom, w tym 26 osobom poradnictwa o charakterze psychologicznym, 45 osobom pedagogicznego, 7 osobom prawnego, 33 osobom socjalnego oraz 30 osobom zawodowego i rodzinnego. Żadna z placówek nie udzielała osobom dotkniętym przemocą poradnictwa o charakterze medycznym. Najwięcej osób poradnictwem objął Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w Zabrzu – 34 osoby, następnie Dom w Raciborzu - 18 osób. Placówka w Gliwicach udzieliła poradnictwa 7 osobom z problemem przemocy, natomiast w placówce w Sosnowcu z tej formy wsparcia skorzystała jedynie 1 osoba dotknięta przemocą domową.

Tylko placówka w Zabrzu realizowała także w 2022 roku, podobnie jak 2021, zajęcia w ramach programów terapeutycznych, w których wzięły udział 72 osoby, a program ukończyło 28 osób. Wyłącznie w Domu w Zabrzu funkcjonowały także w 2022 roku, podobnie jak i w 2021 roku, po 2 grupy terapeutyczne dla osób dotkniętych przemocą oraz 1 grupa wsparcia licząca 23 osoby. Ponadto Domy w Zabrzu, Raciborzu i Gliwicach udzielały wsparcia w postaci indywidualnej terapii psychologicznej (w placówce w Zabrzu pomocą taką objęto 19 osób, a w Domach w Gliwicach i Raciborzu po 3 osoby.

Dodatkowo odnotować należy, że Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w Zabrzu, jako jedyny realizował w 2022 roku, podobnie jak w 2021, aktywność mającą na celu wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników, poprzez działania mające na celu wsparcie osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą, w formie spotkań superwizyjnych, z których skorzystało 8 osób.

5.4. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.

Prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Specjalistyczne ośrodki wsparcia są szczególnym rodzajem placówek pomocowych, których celem jest niesienie pomocy osobom pokrzywdzonym przemocą domową, w tym zapewnienie im bezpiecznego schronienia oraz kompleksowego wsparcia w zakresie: prawnym, psychologicznym, medycznym i socjalnym. W naszym województwie znajdują się 3 placówki tego typu:

- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Chorzowie, przy ul. 3 Maja 4/U4, dysponujący 10 miejscami całodobowymi,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej *„Przystań"* w Świętochłowicach, przy ul. Zubrzyckiego 36, dysponujący 12 miejscami całodobowymi,
- Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Wodzisławiu Śląskim, przy ul. Wałowej 30, dysponujący 14 miejscami pobytu całodobowego.

Ośrodki dysponowały w 2022 roku, podobnie jak w 2021, łącznie 36 miejscami pobytu całodobowego oraz zapewniały ofiarom przemocy domowej schronienie, kompleksową pomoc i wsparcie w zakresie psychologicznym oraz prawnym i socjalnym. Ośrodki świadczyły także pomoc w formie poradnictwa i konsultacji oraz zapewniały możliwość udziału w grupach wspierających i terapeutycznych, w tym w trybie dziennym w sytuacjach, gdy nie było potrzeby zapewniania klientom bezpieczeństwa w formie całodobowego pobytu na terenie placówki.

Wszystkie Specjalistyczne Ośrodki naszego województwa działały w 2022 roku w oparciu standardy w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz zapewnienia potrzeb bytowych, wyznaczone w § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne[9].

[9] Dz.U. z 2011 roku, Nr 50, poz. 259.

Łącznie z pomocy specjalistycznych ośrodków wsparcia skorzystały w 2022 roku 634 osoby, tj. o 15 osób więcej niż w roku poprzednim, gdy osób objętych pomocą tego typu placówek było 619 – wzrost wynosi 2,4%. Zdecydowana większość osób trafiających do specjalistycznych ośrodków w 2022 roku, podobnie jak w roku 2021, to kobiety, stanowiące 59,6% ogółu klientów objętych ich pomocą oraz dzieci - 27,6%, najmniejszy wśród wszystkich klientów Ośrodków był odsetek mężczyzn, który wyniósł tylko 12,8% ogółu osób objętych wsparciem.

Z pomocy tego typu placówek skorzystało w 2022 roku łącznie 378 kobiet tj. o 4 kobiety więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 374 – wzrost wyniósł 1,1%. W przypadku dzieci, ich liczba była taka sama jak w 2021 roku – 175. Liczba mężczyzn, którzy znaleźli wsparcie w ośrodkach w 2022 roku wyniosła 81 osób i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 11 osób (w 2021 roku mężczyzn było 70), tj. wzrost o 15,7%.

Lliczbę osób przebywających w latach 2021-2022 całodobowo w każdym z trzech specjalistycznych ośrodków wsparcia znajdujących się na terenie naszego województwa oraz osób korzystających w nich z pomocy bez zapewnienia schronienia prezentuje zestawienie:

Tabela Nr 13. **Liczba osób korzystających z oferty pomocowej Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w latach 2021-2022.**

Liczba osób korzystających	Lata	Ośrodek w Chorzowie		Ośrodek w Świętochłowicach		Ośrodek w Wodzisławiu Śląskim	
		z pomocy w trybie dziennym	z pobytu całodobowego	z pomocy w trybie dziennym	z pobytu całodobowego	z pomocy w trybie dziennym	z pobytu całodobowego
Ogółem	2021	99	42	209	24	185	60
	2022	89	37	239	29	199	41
w tym kobiety	2021	70	21	137	8	113	25
	2022	60	21	151	10	118	18
w tym mężczyźni	2021	6	0	8	0	55	1
	2022	6	0	20	0	54	1
w tym dzieci	2021	23	21	64	16	17	34
	2022	23	16	68	19	27	22

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W 2022 roku najwięcej osób skorzystało z pomocy w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej *„Przystań”* w Świętochłowicach – łącznie 268 osób (w tym 89,2% bez zapewnienia schronienia). Na drugim miejscu znalazł się Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Wodzisławiu Śląskim z łączną liczbą 240 osób, które skorzystały z jego usług (w tym 82,9% bez udzielenia schronienia). Najmniej osób wsparciem objął w 2022 roku Specjalistyczny Ośrodek w Chorzowie - 126 osób (w tym zdecydowaną większość pomocą bez zapewnienia całodobowego pobytu – 70,6%). Natomiast w przypadku osób korzystających ze schronienia, zarówno w 2021, jak i w 2022 roku najwięcej było ich w placówce w Wodzisławiu Śląskim – 41 osób, na drugim miejscu była placówka w Chorzowie z liczbą 37 mieszkańców, a najmniej osób na pobyt całodobowy przyjął Ośrodek w Świętochłowicach - 29 osób. Wśród osób korzystających pomocy Specjalistycznych Ośrodków w formie niepołączonej ze schronieniem, jak i całodobowej, w placówkach w Chorzowie i Świętochłowicach zdecydowanie w obu analizowanych latach dominowały kobiety i dzieci. Z kolei w Powiatowym Ośrodku w Wodzisławiu Śląskim na pierwszym miejscu były kobiety, natomiast drugą pod względem liczebności grupę klientów stanowili mężczyźni, z tym że prawie

wszyscy korzystali z pomocy nie przebywając całodobowo w placówce (schronieniem w obu latach objęto tylko po 1 mężczyźnie).

W 2022 roku w żadnej z placówek nie realizowano programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą domową oraz nie prowadzono dla nich indywidualnej terapii psychologicznej. Jednocześnie dwie placówki w Chorzowie i Świętochłowicach obejmowały osoby dotknięte przemocą pomocą w ramach grup wsparcia, przy czym Ośrodek w Chorzowie prowadził 2 grupy dla 12 uczestników, a Ośrodek w Świętochłowicach 5 grup dla 60 uczestników.

We wszystkich trzech placówkach udzielano klientom poradnictwa i łącznie objęto nim w 2022 roku 632 osoby tj. o 13 osób więcej niż w 2021 roku, gdy były to 619 osoby (wzrost o 2,1%). Najczęściej udzielano poradnictwa psychologicznego - 295 osobom oraz porad o charakterze pedagogicznym – 212 osobom, a także poradnictwa socjalnego – 110 osobom. Klienci Specjalistycznych Ośrodków rzadziej korzystali z poradnictwa prawnego, którego udzielono w 2022 roku 77 osobom. Najmniej osób objęto poradnictwem zawodowym i rodzinnym – 47 osób oraz medycznym, którego udzielono jedynie 17 osobom.

We wszystkich placówkach prowadzono działania mające na celu wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących z osobami dotkniętymi przemocą domową oraz z osobami ją stosującymi i w ich ramach 6 osób uczestniczyło w różnych formach poradnictwa oraz wsparcia psychologicznego, a 38 osób brało udział w spotkaniach superwizyjnych.

6. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc domową.

Działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej obejmują organizację pomocy osobom doświadczającym przemocy, działania profilaktyczne w tym zakresie, jak i wszelkie działania mające na celu zatrzymanie zachowań przemocowych u osób stosujących przemoc. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową są integralnym elementem kompleksowych działań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku. Głównym ich założeniem jest eliminacja zachowań przemocowych u osób je stosujących i doprowadzenie do poznania przez nie alternatywnych dla przemocy zachowań. Opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową stanowi zadanie z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiaty.

Celem prowadzonych w naszym województwie w 2022 roku oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych było powstrzymanie osoby stosującej przemoc od jej dalszego stosowania poprzez edukację, mającą na celu:

- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie,
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy,
- uznanie przez osobę stosującą przemoc swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- zdobycie i poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy,
- zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy,
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Stosowanie odpowiednich oddziaływań edukacyjnych i korekcyjnych wobec sprawców przemocy domowej pozwalało na redukcję agresji, kształtowanie umiejętności komunikacji, relacji partnerstwa i szacunku wobec bliskich oraz radzenia sobie ze złością. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych stanowiły niezbędny element podejmowanych działań, mających na celu przeciwdziałanie przemocy oraz zmniejszenie jej negatywnych następstw w życiu rodzinnym oraz społecznym.

W roku 2022 roku na 36 powiatów województwa śląskiego oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadziło łącznie 29 powiatów (w tym 16 powiatów grodzkich i 13 powiatów ziemskich), czyli 80,6% wszystkich powiatów. Liczba realizujących programy powiatów zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2021, gdy oddziaływania korekcyjno-edukacyjne realizowały łącznie 24 powiaty, tj. 66,7%.[10]

W przypadku 19 miast na prawach powiatu naszego województwa odziaływania realizowało w 2022 roku 16 miast tj. o 2 więcej (o 14,3%) niż w 2021 roku, gdy było ich 14. Programy realizowały: Bielsko-Biała, Bytom, Chorzów,

[10] Sprawozdania Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach: nr PS-PSI-PKE-R2022-JM *„Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2022 dla osób stosujących przemoc w rodzinie”* oraz nr PS-PSI-PKE-R2021-EG *„Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2021 dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.*

Częstochowa, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Rybnik, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy oraz Zabrze. Programów nie realizowały miasta: Dąbrowa Górnicza, Sosnowiec oraz Żory. Dla porównania, programów w 2021 roku nie realizowano w Dąbrowie Górniczej, Mysłowicach, Sosnowcu, Zabrzu oraz Żorach.

W przypadku 17 powiatów ziemskich naszego województwa, w 2022 roku oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadziło 13 powiatów tj. o 3 więcej (o 30%) niż w 2021 roku, gdy było ich 10. Oddziaływania prowadzono w powiatach: będzińskim, bielskim, bieruńsko-lędzińskim, cieszyńskim, lublinieckim, mikołowskim, myszkowskim, pszczyńskim, raciborskim, tarnogórskim, wodzisławskim, zawierciańskim oraz żywieckim. Programy nie były realizowane w 4 powiatach: częstochowskim, gliwickim, kłobuckim oraz rybnickim. Dla porównania, programów w 2021 roku nie realizowano w 7 powiatach: będzińskim, cieszyńskim, częstochowskim, gliwickim, kłobuckim, lublinieckim oraz rybnickim.

W 2022 roku oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadziło łącznie 29 podmiotów (o 4 podmioty więcej, niż w 2021 roku, gdy było ich 25 – wzrost o 16%), w tym: powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej w miastach na prawach powiatu, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz organizacje pozarządowe, którym powiaty zleciły realizację tego zadania.

W 2022 roku w programach uczestniczyły łącznie 622 osoby tj. o 115 osób więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 507 – wzrost o 22,7%, przy czym do programów przystąpiło w 2022 roku 610 osób, a pozostałe 12 osób kontynuowało udział w programach realizowanych w trybie ciągłym, do których przystąpili w roku 2021.[11]

Wśród 610 osób przystępujących do programu w 2022 roku było 537 mężczyzn i 73 kobiety (w 2021 roku było 434 mężczyzn i 65 kobiet). W obu analizowanych latach utrzymywała się więc podobna proporcja kobiet i mężczyzn biorących udział w oddziaływaniach, zdecydowanie dominowali mężczyźni stanowiący w 2022 roku 88% ogółu osób do programów przystępujących (w 2021 roku – 86,9%). Nieznacznie spadł w 2022 roku udział kobiet przystępujących do programów, gdyż stanowiły one 12% ogółu osób, które przystąpiły do programów, podczas gdy w 2021 roku ich odsetek wynosił 13,1%.[12]

Porównanie liczby osób, które w naszym województwie w latach 2021 i 2022 przystępowały do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych do liczby osób, które je ukończyły, przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 6. **Osoby przystępujące oraz kończące programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w województwie śląskim w latach 2021 i 2022.**

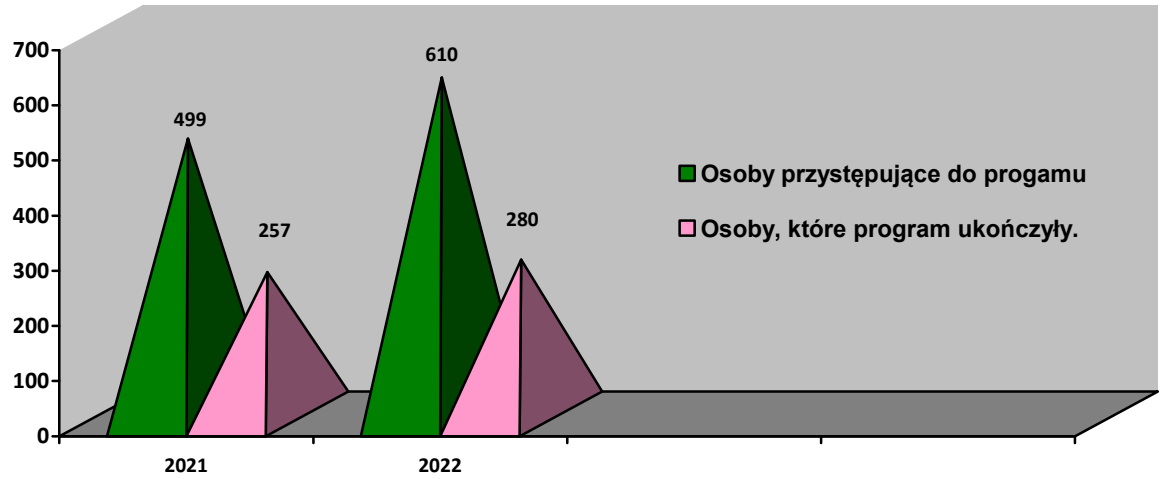

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

[11] Sprawozdania Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach: nr PS-PSI-PKE-R2022-JM *„Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2022 dla osób stosujących przemoc w rodzinie”* oraz nr PS-PSI-PKE-R2021-EG *„Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2021 dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.*

[12] Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

Odsetek osób, które ukończyły programy w stosunku do liczby osób je rozpoczynających uległ w 2022 roku zmniejszeniu w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2022 roku odsetek osób kończących programy kształtował się na poziomie 45,9%, podczas gdy w roku 2021 wynosił 51,5%.

Oddziaływania w 2022 roku ukończyło łącznie 280 osób, w tym 248 mężczyzn oraz 32 kobiety.

Odnotowano nieznacznie niższy niż 2021 roku odsetek kobiet, którym udało się programy oddziaływań ukończyć w stosunku do kobiet do programów przystępujących - na poziomie 43,8% (w 2021 roku było to 44,6% kobiet). Podobnie było w przypadku rozpoczynających udział w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych mężczyzn, w 2022 roku mniejszy ich odsetek programy ukończył niż w 2021 roku, przy czym spadek był wyraźniejszy niż w przypadku kobiet. W 2022 roku programy ukończyło 46,2% przystępujących do nich mężczyzn, podczas gdy w 2021 roku odsetek ten wynosił 52,5%.

W przypadku 36 powiatów naszego województwa, w 10 powiatach w 2022 roku prowadzono badania skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc poprzez monitorowanie byłych uczestników pod kątem ewentualnego powrotu do zachowań przemocowych, a w przypadku 18 powiatów zaplanowano przeprowadzenie takich działań. Natomiast w przypadku 8 powiatów nie przeprowadzono i nie zaplanowano działań monitorujących. W wyniku badania skuteczności oddziaływań stwierdzono, że 60 osób, które brały w nich udział powróciło do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej (53 mężczyzn oraz 7 kobiet).[13]

7. Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

Programy psychologiczno-terapeutyczne stanowią rozszerzenie oferty pomocowej skierowanej do osób stosujących przemoc i były w 2022 roku zadaniem wyznaczonym dla jednostek samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi przez *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022.*

Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne mają na celu zmianę nieprawidłowych wzorców zachowań osób stosujących przemoc oraz poprawę jakości życia rodzin dotkniętych przemocą poprzez rozwijanie i utrwalanie kompetencji osób stosujących przemoc w zakresie komunikacji z najbliższymi bez stosowania przemocy.

Adresatami oddziaływań mogły zostać osoby, które wyrażają gotowość do osobistej, pogłębionej pracy psychologiczno-terapeutycznej w obszarze zmiany postaw i zachowań wobec członków rodziny. Program psychologiczno-terapeutyczny mógł także stanowić uzupełnienie programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Celem udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych osób, które ukończyły wcześniej oddziaływania o charakterze korekcyjno-edukacyjnym było utrwalenie zmian postaw i zachowań nabytych w ich trakcie.

Na terenie województwa śląskiego w 2022 roku, na łączną liczbę 36 powiatów, programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie prowadziło 15 powiatów, czyli o 3 powiaty więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 12. Programy w 2022 roku realizowane były w tych powiatach przez 15 podmiotów (również o 3 podmioty więcej niż 2021 roku, gdy było ich 12), wśród których w obu badanych latach były między innymi: powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej oraz ośrodki interwencji kryzysowej, a także organizacje pozarządowe, którym powiaty zleciły realizację tego zadania.

W przypadku 19 powiatów grodzkich programy realizowało w 2021 roku 8 miast na prawach powiatu: Bielsko-Biała, Bytom, Częstochowa, Gliwice, Jaworzno, Mysłowice, Piekary Śląskie oraz Zabrze. W porównaniu do roku 2021, gdy było ich 6, odnotować należy wzrost o 2 powiaty (Mysłowice i Jaworzno), czyli o 33,3%.

W przypadku 17 powiatów ziemskich naszego województwa programy psychologiczno-terapeutyczne w 2022 roku, prowadziło 7 powiatów tj. o 1 powiat więcej niż w 2021 roku (bielski). Programy tego typu w 2022 roku realizowano na terenie powiatów: bielskiego, bieruńsko-lędzińskiego, cieszyńskiego, raciborskiego, tarnogórskiego, zawierciańskiego oraz żywieckiego.

W 2022 roku powiaty ziemskie i grodzkie zrealizowały łącznie 16 programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych, a więc o 3 więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 13.

[13] Sprawozdanie nr PS-PSI-PKE-R2022-JM *„„Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2022 dla osób stosujących przemoc w rodzinie”* oraz sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za rok 2022.

Realizowana w 2022 roku formuła programów oparta była głównie o zajęcia indywidualne z uczestnikami – tak było w przypadku 10 powiatów, ponadto 4 powiaty wskazały na realizowanie w ramach tego typu oddziaływań zarówno spotkań indywidualnych i grupowych oraz 1 powiat wskazał, że realizował wyłącznie zajęcia grupowe.[14]

Liczbę osób stosujących przemoc domową, które w latach 2021-2022 w naszym województwie przystępowały do programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych oraz je ukończyły przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 7. **Uczestnicy programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych w województwie śląskim w latach 2021 i 2022.**

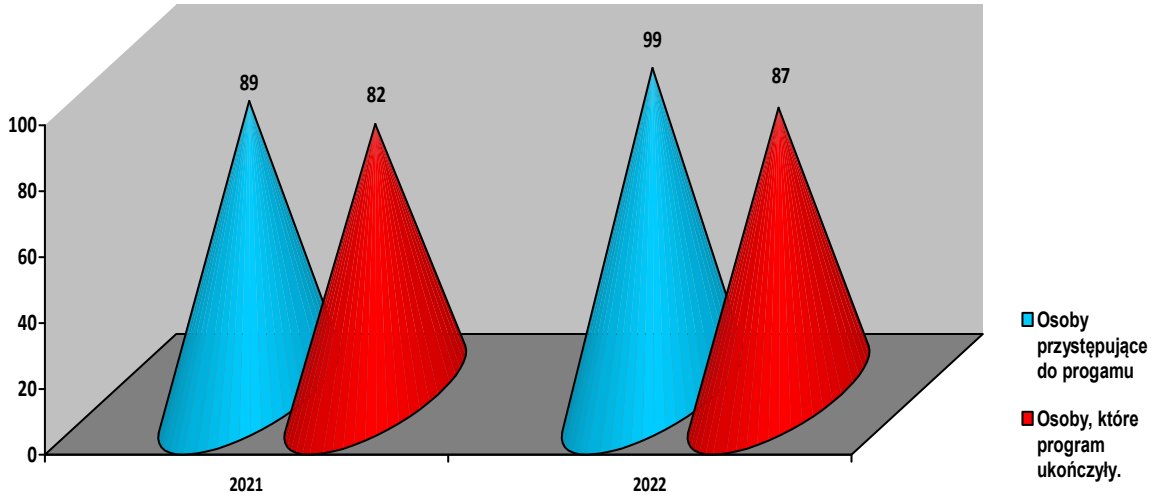

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2021-2022.

W 2022 roku, w porównaniu z rokiem 2021 odnotowano w naszym województwie wzrost liczby osób stosujących przemoc domową, przystępujących do programów psychologiczno-terapeutycznych. Do programów w analizowanym roku przystąpiło 99 osób, czyli o 10 osób więcej niż w 2021 roku, gdy ich uczestnikami było 89 osób. Wzrost wyniósł 11,2%.

Pogramy oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych w analizowanym roku ukończyło łącznie 87 osób, czyli o 5 osób więcej niż w 2021 roku. Jednak odsetek uczestników kończących programy w stosunku do osób do nich przystępujących kształtował się w 2022 roku na poziomie 87,8% i był niższy niż w roku 2021, gdy wynosił 92,1%.

W obu analizowanych latach uczestnikami programów psychologiczno-terapeutycznych byli głównie mężczyźni. W 2022 roku przystąpiło do takich programów 73 mężczyzn stanowiących 73,7% ogółu uczestników, a w 2021 roku 67 mężczyzn (75,3% ogółu uczestników). Ponadto, w 2022 roku w porównaniu z rokiem 2021 nieco zwiększył się odsetek kobiet stosujących przemoc w rodzinie, które poddano tego typu oddziaływaniom, gdyż było ich 26 i stanowiły 26,3% ogółu uczestników, a w 2021 roku było ich 22 czyli 24,7% ogółu uczestników.

W odniesieniu do płci uczestników kończących programy zauważyć należy, że w 2022 roku oddziaływania ukończył większy odsetek przystępujących do nich kobiet niż mężczyzn. Na 73 przystępujących do programów mężczyzn 64 uczestników je ukończyło, co daje 87,6%. W przypadku kobiet, na 26 uczestniczek, które przystąpiły do programów, ukończyło je 23 z nich – czyli 88,5%. W 2021 roku było odwrotnie, programy ukończyło więcej mężczyzn – 94%, podczas gdy uczestniczki kończące udział w programach stanowiły 84,6% przystępujących do nich kobiet.

W 7 powiatach naszego województwa w 2022 roku dokonano badania skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, w wyniku którego stwierdzono, że żadna z osób objętych badaniem nie powróciła do zachowań polegających na stosowaniu przemocy wobec najbliższych.[15]

[14] Sprawozdania Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach: sprawozdanie nr PS-PSI-PPT-R2021-EG *„Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Sprawozdanie za rok 2021”* oraz sprawozdanie nr PS-PSI-PPT-R2022-EG *„Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Sprawozdanie za rok 2022”.*

[15] Sprawozdanie nr PS-PSI-PPT-R2022-EG *„Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Sprawozdanie za rok 2022”* oraz sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za rok 2022.

8. Działalność Wojewody Śląskiego.

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wykonywanych przez samorząd terytorialny jest nadzorowana przez Wojewodę, którego służby monitorują, wspomagają oraz kontrolują ich wykonywanie w gminach i powiatach.

8.1. Działalność kontrolna.

Kontrole przeprowadza się w celu oceny stanu przestrzegania przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej i mogą one mieć charakter kompleksowy, obejmujący wszystkie sfery organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli wiążące się z realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy lub problemowy, polegający na sprawdzeniu wybranych sfer jej funkcjonowania. Ponadto kontrole mogą mieć charakter doraźny i wówczas dotyczą prawidłowości działania jednostki w określonym zakresie np. w związku ze zgłoszoną skargą.

W 2022 roku służby Wojewody Śląskiego przeprowadziły łącznie 3 kontrole wynikające z zatwierdzonego przez Wojewodę Śląskiego planu kontroli na 2022 rok oraz 1 kontrolę doraźną mającą na celu zbadanie zarzutów sformułowanych przez stronę w wystąpieniu skierowanym do Wojewody Śląskiego. Zrealizowane kontrole to:

- 2 kontrole kompleksowe dotyczące oceny realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez samorząd gminny (w Kaletach oraz Węgierskiej Górce), Ocenie podlegały zadania własne gminy zakresie tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej,
- 1 kontrola kompleksowa dotycząca określenia zakresu i oceny poziomu usług świadczonych przez Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Chorzowie oraz zgodności zatrudnienia pracowników placówki z wymaganymi kwalifikacjami,
- 1 kontrola doraźna dotycząca oceny legalności działań podejmowanych przez zespół interdyscyplinarne oraz grupę roboczą w ramach procedury *„Niebieskie Karty”* w odniesieniu do rodziny skarżącego, w aspekcie zgłoszonych w skardze informacji o możliwych nieprawidłowościach (w Gliwicach).

Wydane w wyniku kontroli zalecenia pokontrolne dotyczyły między innymi:

- uzupełnienia składu zespołu interdyscyplinarnego o przedstawiciela organizacji pozarządowej oraz kuratora sądowego,
- zawarcia przez wójta gminy porozumień o współpracy w ramach zespołu interdyscyplinarnego z podmiotami, których przedstawiciele wchodzili w skład zespołu,
- wyeliminowania z obrotu prawnego podjętego bez podstawy prawnej zarządzenia kierownika ośrodka pomocy społecznej, dotyczącego ustalenia regulaminu zespołu interdyscyplinarnego,
- dostosowania do aktualnego stanu prawnego zapisów regulaminu pracy zespołu interdyscyplinarnego,
- zamieszczania przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego na drukach formularzy „*Niebieska Karta-A”* w przeznaczonej do tego rubryce daty jego otrzymania,
- wyznaczania spotkań grupy roboczej z osobą doznającą przemocy oraz osobą podejrzaną o jej stosowanie w odstępach czasowych, które miały zapewniać osobom doznającym przemocy właściwe bezpieczeństwo oraz swobodny udział w posiedzeniu grupy roboczej, nie niosąc ryzyka spotkania się osoby zaproszonej oraz wezwanej w tym samym miejscu,
- sporządzania formularzy *„Niebieska Karta-C”* z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że doznają przemocy domowej w trakcie posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego,
- wzywania przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową na spotkania grup roboczych i wypełniania wszystkich wymaganych rubryk formularza *„Niebieska Karta-D”,*
- zintensyfikowania działań mających na celu motywowanie i pozyskiwanie osób stosujących przemoc domową do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- dokumentowania działań podejmowanych w ramach procedury „*Niebieskie Karty”* w aktach indywidualnych procedur,

- odstąpienia od praktyki przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych przez pracowników socjalnych ośrodka pomocy społecznej, w związku z wszczętą w rodzinach procedurą *„Niebieskie Karty”* i przeprowadzanie ich wyłącznie w sytuacjach tego wymagających, tj. np. gdy zaistnieje konieczność przyznania osobie doznającej przemocy pomocy w formie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej[16],
- zaprzestania odbierania od osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą domową, oświadczeń o wyrażeniu, bądź niewyrażeniu zgody na podjęcie wobec nich działań pomocowych w związku z prowadzoną procedurą *„Niebieskie Karty” oraz* oświadczeń składanych pod odpowiedzialnością karną określoną w art. 233 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny[17],
- dokonywania stosownej anonimizacji danych w przypadku dołączania do indywidualnej teczki rodziny dokumentacji zawierającej dane, bądź informacje dotyczące sytuacji innej rodziny,
- kwalifikowania przesłanek, w oparciu o które następuje zakończenie procedury *„Niebieskie Karty”*, zgodnie z wnioskami końcowymi dotyczącymi oceny sytuacji rodziny objętej procedurą,
- zawierania w protokołach kończących procedurę *„Niebieskie Karty”* wszystkich wymaganych przepisami prawa elementów*,*
- powiadamiania o zakończeniu procedury *„Niebieskie Karty”* podmiotów w niej uczestniczących po podpisaniu przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego lub jego zastępcę protokołu zakończenia procedury,
- realizowania przez specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej standardu podstawowych usług w zakresie terapeutyczno-wspomagającym, odnośnie prowadzenia terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy domowej oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc,
- dokonania w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, w odniesieniu do pracowników niespełniających wymogów kwalifikacyjnych dla pełnionych przez nich stanowisk, po zakończeniu procesu legislacyjnego w zakresie zmian do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, weryfikacji ich kwalifikacji z nowymi regulacjami w tym obszarze,
- dokumentowania w odniesieniu do mieszkańców specjalistycznego ośrodka wsparcia informacji o dacie zgłoszenia przez klientów potrzeby udzielenia natychmiastowej pomocy psychologicznej oraz w odniesieniu do klientów, którym udzielano pomocy w formie niestacjonarnej, przekazywanych im informacji o terminach i miejscu umówionych konsultacji prawnych, a także przekazywanych im informacji odnośnie uzyskania poradnictwa medycznego,
- organizowania spotkań grup roboczych z osobami, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową, w ramach procedury *„Niebieskie Karty”*, poza lokalem współużytkowanym przez ośrodek pomocy społecznej i specjalistyczny ośrodek wsparcia,
- zaprzestania przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych przez pracowników socjalnych zatrudnionych w specjalistycznym ośrodku wsparcia i pozyskiwanie niezbędnych informacji do oceny sytuacji dzieci z wywiadów środowiskowych sporządzanych przez podmioty, o których mowa w § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 8 kwietnia 2021 roku w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego[18],
- powierzania prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie wyłącznie osobom spełniającym wszystkie wymogi kwalifikacyjne określone w obowiązującym w 2022 roku rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

[16] T.j. Dz. U. z 2023 roku, poz. 901 z późn. zm.

[17] T.j. Dz. U. z 2022 roku, poz. 1138 z późn. zm.

[18] Dz.U. z 2021 roku, poz. 893.

8.2. Monitorowanie zjawiska przemocy domowej w województwie śląskim oraz ocena stanu i efektywności działań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku.

Zgodnie z celami wyznaczonymi w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy na Rodzinie na rok 2022*, w Obszarze 1 obejmującym zadania z zakresu profilaktyki, diagnozy społecznej oraz edukacji społecznej, w pkt 1.1.2., przypisano służbom Wojewody monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa, a w Obszarze 2, dotyczącym ochrony i pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w pkt 2.4.1., działania dotyczące monitoringu pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą, w tym analizy czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc oraz w pkt 2.1.3., obowiązek corocznego aktualizowania baz teleadresowych instytucji samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie, z wyszczególnieniem podmiotów zapewniających miejsca schronienia oraz podmiotów świadczących wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego. W ramach realizacji tych zadań w 2022 roku w naszym województwie:

- Sporządzono aktualizację bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą domową, którą opublikowano na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: *Wydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*. W bazie zawarte zostały dane teleadresowe 203 podmiotów realizujących powyższe zadania wraz ze wskazaniem rodzaju świadczonych usług. Baza została również przekazana do wykorzystania w bieżącej działalności: Marszałkowi Województwa Śląskiego, Śląskiemu Komendantowi Policji w Katowicach, Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej, Śląskiemu Kuratorowi Oświaty, Prokuratorowi Regionalnemu oraz Prezesowi Sądu Apelacyjnego w Katowicach, a także wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego.
- Opracowano zaktualizowaną na 2022 rok „*Bazę danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa śląskiego",* którą opublikowano na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: *Wydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*.
- Zgromadzono za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej (sprawozdanie PS-PSI-RAPORT_NK-2021-JJ_EG pn. *„Stosowanie procedury „Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty za 2021 rok"*, dane dotyczące liczby wszczętych w 2021 roku *procedur „Niebieskie Karty"* przez przedstawicieli poszczególnych służb, uprawnionych do tego na podstawie art. 9d ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz liczby osób stosujących przemoc, uczestniczących w 2021 roku w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych i programach psychologiczno-terapeutycznych (sprawozdania o symbolach: PS-PSI-PKE-R2021-EG pn. „*Programy korekcyjno-edukacyjne za rok 2021 dla osób stosujących przemoc w rodzinie"* oraz PS-PSI-PPT-R2021-EG pn. „*Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Sprawozdanie za rok 2021*").
- Opracowano *„Raport z monitoringu zjawiska przemocy w rodzinie w województwie śląskim za 2021 rok",* zawierający diagnozę rozmiarów i dynamiki zjawiska przemocy w naszym województwie oraz analizę działań gmin i powiatów mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku. Raport został opublikowany na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: W*ydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*.

Ponadto w 2022 roku zrealizowano następujące działania:

- W związku z obowiązkiem nałożonym na organy administracji rządowej przez art. 11b ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, opracowano i przekazano pismem z 27 lipca 2022 roku, nr PSI.9453.16.2022, organom Policji i Żandarmerii Wojskowej, bazy danych dotyczących placówek zapewniających schronienie i wsparcie dla osób doświadczających przemocy oraz osób ją stosujących. Bazy dodatkowo przekazano także Marszałkowi Województwa Śląskiego, Śląskiemu Kuratorowi Oświaty, Prokuratorowi Regionalnemu oraz Prezesowi Sądu Apelacyjnego w Katowicach, a także wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego w naszym województwie.

Opracowane bazy teleadresowe obejmowały:

- *Bazę teleadresową na 2022 rok oferty na terenie województwa śląskiego poradnictwa specjalistycznego (w szczególności psychologicznego, prawnego) dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, w tym świadczonego przy użyciu zdalnych środków komunikacji np. telefonicznie czy mailowo,*
- *Bazę teleadresową placówek zapewniających na terenie województwa śląskiego w 2022 roku schronienie osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,*
- *Bazę teleadresową podmiotów realizujących w 2022 roku na terenie województwa śląskiego oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie,*
- *Bazę teleadresową podmiotów realizujących w 2022 roku na terenie województwa śląskiego programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie,*
- *Bazę teleadresową na 2022 rok specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.*

Bazy teleadresowe zostały również opublikowane na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, pod adresem: www.katowice.uw.gov.pl, w zakładce: *Urząd/Wydziały/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb/Informacje i materiały edukacyjn*e.

- Na prośbę Pani Iwony Rzymowskiej - Dyrektora Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, dotyczącą możliwości udzielania, w związku z konfliktem zbrojnym na terenie Ukrainy, pomocy i wsparcia ukraińskim uchodźcom przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, zebrano od 3 placówek znajdujących się w naszym województwie informacje dotyczące ewentualnego podjęcia przez nie decyzji o zwiększeniu miejsc i przyjęciu rodzin uciekających z Ukrainy. Dane w powyższym zakresie przekazano do Ministerstwa pismem z 17 marca 2022 roku, nr PSI.9451.3.2022

- Uczestniczono w projekcie badawczym realizowanym przez Szkołę Wyższą Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie przy współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości oraz Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej, który stanowić miał podstawę do dokonania ewaluacji procedur wynikających z ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 roku o zmianie ustawy Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw[19], wprowadzającej zmiany do ówczesnego brzmienia ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, poprzez skompletowanie kwestionariuszy ankiet wypełnionych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i osoby doznające przemocy oraz przekazano je pismem z 4 maja 2022 roku, Nr PSI.9452.2.2022 do Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości.

- Na prośbę Pani Marzeny Bartosiewicz - Radcy w Biurze Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, pismem z 19 lipca 2022 roku, nr PSI.9451.12.2022, przekazano do jednostek samorządu terytorialnego oraz ośrodków pomocy społecznej informacje o realizowaniu przez Biuro Projektu Predefiniowanego pn.: *„Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”,* współfinansowanego przez Norweski Mechanizm Finansowy w ramach Programu *„Sprawiedliwość”*. Adresaci zostali poproszeni o przekazanie powyższych informacji do instytucji oraz podmiotów działających na terenie gmin w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, a zainteresowane podmioty zaproszone do aplikowania o dofinansowanie w ramach projektu.

- Na prośbę Pani Bogumiły Dertkowskiej – Zastępcy Dyrektora Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej, pismem z 4 sierpnia 2022 roku, PSI.9451.14.2022, przekazano do jednostek samorządu terytorialnego naszego województwa, Śląskiego Kuratorium Oświaty oraz Marszałka Województwa Śląskiego informacje o organizacji edycji konkursu Europejskiej Nagrody w Dziedzinie Zapobiegania Przestępczości (ECPA), którego tematem była praca ze szczególnie wrażliwą ofiarą przestępstwa wraz zaproszeniem do udziału. Celem przewodnim konkursu była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk, przede wszystkim w obszarach wczesnej identyfikacji ofiar przestępstw (zwłaszcza tych szczególnie wrażliwych), zapobiegania ich wtórnej wiktymizacji i rewiktymizacji oraz zwiększania motywacji do zgłaszania przestępstw.

[19] Dz.U. z 2020 r. poz. 956.

8.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń oraz procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą domową dla osób realizujących te zadania na terenie województwa oraz nawiązywanie i wzmocnienie współpracy między służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy.

W ramach realizacji przedmiotowych zadań w 2022 roku:

- Opracowano *„Zalecenia dotyczące opracowania i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa śląskiego na rok 2022”* oraz *„Zalecenia dotyczące opracowania i realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa śląskiego na rok 2022”.* Zalecenia przekazano władzom powiatów ziemskich oraz grodzkich pismem z 15 lutego 2022 roku, nr PSI.9450.1.2022 oraz zamieszczono na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: W*ydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*.

- Pracownicy Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej uczestniczyli w II Konferencji Miejskiej „*STOP HEJTOWI”,* która odbyła się 4 października 2022 roku w Świętochłowicach w ramach II Miejskiego Tygodnia Przeciwko Przemocy. Konferencja zorganizowana została pod honorowym patronatem Prezydenta Miasta Świętochłowice. Konferencja dotyczyła między innymi zjawiska cyberprzemocy, przemocy domowej oraz funkcjonowania systemu przeciwdziałania temu zjawisku w Mieście Świętochłowice.

- 9 maja 2022 roku pracownicy Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej naszego Urzędu sprawujący nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wzięli udział w wideokonferencji zorganizowanej przez Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Spotkanie poświęcone było działaniom z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej realizowanym na terenie poszczególnych województw oraz realizacji zadań przez służby Wojewody.

8.4. Program osłonowy *„Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” - Edycja 2022.*

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w dniu 28 lutego 2022 roku, wzorem lat ubiegłych, ogłosił otwarty konkurs ofert na realizację projektów w ramach Programu Osłonowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Edycja 2022*”.

Na realizację Programu Minister Rodziny i Polityki Społecznej przeznaczył kwotę 3.000.000 zł.

Do Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach wpłynęło łącznie 13 wniosków o dofinansowanie projektów, a wśród podmiotów uprawnionych zgłaszających projekty było 6 gmin, 4 miasta na prawach powiatu oraz 3 powiaty ziemskie.

Służby Wojewody przeprowadziły formalną i wstępną ocenę merytoryczną zgłoszonych wniosków. Pozytywną ocenę formalną uzyskało 10 złożonych projektów.

Zgodnie z zasadami konkursu Wojewoda Śląski przekazał Ministrowi Rodziny i Polityki Społecznej wnioski ocenione pozytywnie pod względem formalnym i wstępnie ocenione merytorycznie.

Wśród 10 wniosków, które uzyskały pozytywną ocenę formalną 3 otrzymały w wyniku wstępnej oceny merytorycznej maksymalną, dopuszczoną przez reguły konkursu liczbę 20 punktów. W przypadku pozostałych ofert zgłoszonych na konkurs, 1 wniosek otrzymał 19 punktów, a 5 wniosków zostało ocenionych na 15 punktów, a 1 wniosek otrzymał 13 punktów.

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu Minister Rodziny i Polityki Społecznej przyznał dotację na realizację projektów 5 podmiotom z terenu naszego województwa, w tym 3 gminom oraz 2 powiatom ziemskim na łączną kwotę **156.660,00 zł.**

Tabela Nr 14. **Projekty z województwa śląskiego, które otrzymały dofinansowanie w ramach Programu Osłonowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Edycja 2022”.***

Lp.	Gmina/Powiat	Tytuł projektu	Cele projektu	Przyznana kwota dotacji
1.	**Gmina Lubliniec**	***„Stop przemocy wobec seniorów”***	Projekt zakładał przeprowadzenie działań profilaktycznych, mających na celu podniesienie świadomości seniorów zamieszkujących na terenie Lublińca oraz społeczności lokalnej, również młodzieży lublinieckich szkół, na temat zjawiska przemocy oraz miejsc wsparcia i dostępnych form pomocy. Celem projektu było także nabycie przez seniorów - głównych beneficjentów projektu, umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, poprawa ich kompetencji społecznych, przyczyniających się do niwelowania ryzyka zjawiska przemocy oraz zwiększenia wiedzy z zakresu zasad bezpieczeństwa przy podejmowanych decyzjach i działaniach. W ramach projektu zaplanowano między innymi: - przeprowadzenie Lokalnej Kampanii Społecznej „STOP PRZEMOCY WOBEC SENIORÓW” - której celem miało być zwrócenie uwagi mieszkańców na problem przemocy wobec osób starszych Kampania miała być realizowana podczas trwającej 2 miesiące IV edycji Miejskiego Programu Streetworkingowego *„Lubliniec - Miasto Dobrych Emocji”*, - udział 20 wytypowanych osób w TERAPII METODĄ TOMATISA - treningu słuchowego, pomagającego redukować symptomy starzenia - utratę pamięci, trudności ze skupieniem uwagi oraz koncentracji, rewitalizowane przy pomocy Elektronicznego Ucha, - objęcie 30 uczestników projektu poradnictwem specjalistycznym oraz ich udział w warsztatach terapeutycznych i informacyjnych, - przeprowadzenie cyklu warsztatów dla lublinieckich szkół podstawowych z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec seniorów, - zorganizowane seminarium z udziałem specjalistów „*BEZPIECZNA JESIEŃ ŻYCIA*.	26.410,00 zł
2.	**Powiat cieszyński**	***„Dom bez przemocy”***	Celem projektu była poprawa jakości i zwiększenie dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy domowej oraz wzmocnienie kompetencji zawodowych i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy, a także rozwój poradnictwa specjalistycznego. W ramach projektu realizator zaplanował: – konferencję, której przewodni temat stanowić miały działania wspierające i edukujące kierowane do seniorów doznających przemocy będących jej świadkami, – szkolenie dla przedstawicieli służb, dotyczące działań podejmowanych wobec osób starszych oraz niepełnosprawnych ze środowisk zagrożonych przemocą oraz rodzin nią dotkniętych, – spotkania terapeutyczne dla par, w których osoba stosująca przemoc ukończyła program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych lub program psychologiczno-terapeutyczny, – przeprowadzenie pogadanek dla seniorów, – publikację dwóch artykułów o realizowanych w ramach projektu przedsięwzięciach.	12.820,00 zł

Lp.	Gmina/Powiat	Tytuł projektu	Cele projektu	Przyznana kwota dotacji
3.	**Gmina Cieszyn**	***"Dostosowanie infrastruktury Powiatowego Ośrodka Wsparcia dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie w Cieszynie"***	Projekt zakładał przeprowadzenie remontu zaplecza sanitarnego (2 łazienek) oraz wymianę drzwi wejściowych Powiatowego Ośrodka Wsparcia dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie w Cieszynie. W realizację zadania zaangażowane miało być Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej *„Być Razem"* w Cieszynie, które od 2012 roku we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Cieszynie i dwunastoma gminami Powiatu prowadzi Powiatowy Ośrodek Wsparcia. Odbiorcami projektu były osoby korzystające ze wsparcia placówki, najczęściej kobiety z dziećmi oraz osoby starsze. Dostosowanie infrastruktury poprzez remont zaplecza sanitarnego oraz wymianę drzwi wejściowych do placówki miało być gwarantem bezpieczeństwa mieszkańców korzystających ze wsparcia, oraz przełożyć się bezpośrednio na komfort osób w nim przebywających i pośrednio na szybsze odzyskiwanie przez nich równowagi psychicznej oraz większą motywację do korzystania z oferowanego wsparcia.	39.430,00 zł
4.	**Gmina Milówka**	***„Życie bez przemocy"***	Głównym celem projektu było podniesienie jakości oraz zwiększenie dostępności usług na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy domowej, a także zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie zagrożeń płynących z przemocy oraz sposobów jej przeciwdziałania. W ramach projektu założono zorganizowanie szeregu działań, w tym: - szkolenia wyjazdowe w obszarze przeciwdziałania przemocy dla osób pracujących z rodzinami tj. pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Milówce, pedagogów, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz przedstawicieli podmiotów wchodzących w skład Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych, - konferencji z zakresu profilaktyki i przeciwdziałania przemocy dla służb społecznych, pedagogów, dyrektorów szkół i przedszkoli, przedstawicieli Policji, kuratorów sądowych oraz służby zdrowia, - działania profilaktyczne, wspierające kompetencje osób doświadczających przemocy, w zakresie radzenia sobie w sytuacji doświadczania złego traktowania i przemocy, - psychologiczne indywidualne konsultacje dla osób i rodzin doświadczających przemocy, - warsztaty dla rodziców, mające na celu spowodowanie lepszej komunikacji z dziećmi oraz nabywanie umiejętności wychowawczych, - wsparcie terapeutyczne w ramach socjoterapii dla dzieci z rodzin z problemem przemocy lub nią zagrożonych, - zajęcia grupowe, mające na celu wsparcie osób zajmujących się profesjonalnym pomaganiem na terenie Gminy Milówka, - psychologiczne konsultacje specjalistyczne, skierowane do osób zajmujących się profilaktyką i pracą z osobami dotkniętymi przemocą (członków grup roboczych), - opracowanie, druk i kolportaż ulotek informacyjnych, - doposażenie pomieszczeń w sprzęt potrzebny do realizacji projektu.	68.000,00 zł

Lp.	Gmina/Powiat	Tytuł projektu	Cele projektu	Przyznana kwota dotacji
5.	**Powiat będziński**	***„ZWIERZOGRÓD”***	Projekt obejmował przeprowadzenie zajęć o charakterze profilaktyczno-terapeutycznym dedykowanych dzieciom i młodzieży w wieku 6-18 lat z terenu Powiatu będzińskiego. W ramach projektu realizator przewidział przeprowadzenie zajęć i warsztatów, w tym: – zajęć pn. *„KameleON/Argument siły wyrzucamy do kosza”,* których celem było zapoznanie uczestników jak pomagać osobie, która znalazła się w sytuacji przemocy oraz poznanie sposobów, jak samemu obronić się w sytuacji doświadczania przemocy, obejmujący psychoedukację i naukę umiejętności nazywania i regulacji emocji, – zajęć pn. *„Jak pies z kotem”,* kształtujących umiejętności asertywnych zachowań, – zajęć *„Sen Żyrafy - czyli o porozumieniu bez przemocy słów kilka”*, stanowiących wprowadzenie do założeń metody komunikacji stworzonej przez dr M.Rosenberga pn. *„Porozumienie bez przemocy”,* – zajęć pn. *„Wielkie stado, jeden przywódca - o wartości i zaletach różnych ról w grupie”*, – warsztatów *„Lwie uściski - o mocy przytulania”,* realizowanych z wykorzystaniem metody opracowanej przez W. Sherborne, nastawionej na rozwijanie takich cech jak poczucie własnej wartości i pewności siebie, poczucia bezpieczeństwa, odpowiedzialności, wrażliwości i umiejętności nawiązywania kontaktu, – konkursu plastycznego dla dzieci z terenu Powiatu będzińskiego pn. *„Otuleni promykiem nadziei”*, – happeningu pn. *„Otuleni promykiem nadziei - bądźmy wrażliwi i solidarni”*, z udziałem wychowanków Ośrodka Wspierania Dziecka i Rodziny, – imprezy rekreacyjnej pn. *„Nie wspierajmy przemocy brakiem reakcji”,* w ramach której przeprowadzone miały być zajęcia profilaktyczne z ratownikiem medycznym oraz zajęcia w zakresie profilaktyki zachowań ryzykownych z przedstawicielem Policji, zajęcia ruchowe, zabawy i gry*, „Foto-budka”,* malowanie twarzy, zajęcia manualne z wykorzystaniem różnych technik, konkursy z nagrodami oraz poczęstunek dla uczestników, – spotkania terapeutyczne dla dzieci i młodzieży, mające na celu pomoc sytuacji doświadczania przemocy.	10.000,00 zł

Źródło: Tabela „Wyniki otwartego konkursu ofert na realizacje projektów w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” - Edycja 2022” opublikowana przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej na stronie internetowej www.gov.pl/web/rodzina, w zakładce: Co robimy/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Programy i projekty/ Program Osłonowy „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” 2022.

Wymienione powyżej projekty, dofinansowane w 2022 roku środkami uzyskanymi przez wnioskodawców z budżetu państwa w ramach Programu Osłonowego, po raz kolejny rozszerzyły w gminach i powiatach naszego województwa ofertę pomocową oraz przyczyniły się do zintensyfikowania działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą domową, a także wzrostu świadomości społeczności lokalnych na temat zjawiska przemocy. Inicjatywy zawarte w projektach wzbogaciły w gminach ofertę wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc, w tym dla osób starszych i niepełnosprawnych, tak by nabierała coraz bardziej kompleksowego i wszechstronnego charakteru. Z kolei realizacja działań skierowanych do osób profesjonalnie zajmujących się pomaganiem rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą dała im możliwość doskonalenia umiejętności zawodowych oraz zacieśniania współpracy, a także zapobiegania zjawisku wypalenia zawodowego.

9. Podsumowanie.

W 2022 roku, od dnia 16 maja, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia[20] odwołano na obszarze kraju stan epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Normalizująca się sytuacja epidemiczna spowodowała odchodzenie od zdalnych form działania i powrót do tradycyjnych form pracy instytucji i podmiotów realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, co miało wpływ na większą dostępność form wsparcia i pomocy świadczonej w sposób tradycyjny, w szczególności w zakresie prowadzonego poradnictwa specjalistycznego oraz działań pomocowych i wspierających kierowanych do osób dotkniętych przemocą, a także w zakresie realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.

Niezwykle ważny etap organizacji sprawnego systemu przeciwdziałania przemocy w gminach i powiatach stanowi opracowanie i realizacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej. Programy pozwalają na wypracowanie adekwatnego do lokalnych potrzeb i sprawnego systemu przeciwdziałania temu zjawisku, opartego na współpracy przedstawicieli wszystkich zaangażowanych służb i instytucji. Województwo śląskie charakteryzowało się w 2022 roku bardzo dobrymi wynikami w tym zakresie, gdyż na 167 gmin i powiatów grodzkich, programy posiadało 99,4% gmin i miast na prawach powiatu, a jedynie miasto Żory go na ten rok nie opracowało. Wśród 17 powiatów ziemskich wszystkie posiadały takie programy.

We wszystkich gminach naszego województwa w 2022 roku działały zespoły interdyscyplinarne, co pozwalało osobom doznającym przemocy na korzystanie z pomocy jaką oferuje procedura „*Niebieskie Karty”*.

Łączna liczba rodzin objętych procedurą *„Niebieskie Karty”* w naszym województwie w 2022 roku wynosiła 10641 i była nieznacznie wyższa o 1,3% od liczby rodzin z 2021 roku, gdzie było ich 10503.

Odwróceniu uległa także utrzymująca się na przestrzeni ostatnich lat tendencja zmniejszania się liczby wszczynanych procedur *„Niebieskie Karty”*. W 2022 roku odnotowano w porównaniu z rokiem poprzednim nieznaczny wzrost wszczętych procedur „*Niebieskie Karty”* o 0,4%.

Województwo śląskie posiadało infrastrukturę instytucji udzielających profesjonalnego wsparcia rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy domowej. W 2022 roku, podobnie jak w latach poprzednich, największą część tej infrastruktury stanowiły w województwie śląskim punkty konsultacyjne (75 punktów). Jako następne wskazać należy ośrodki i punkty interwencji kryzysowej. W naszym województwie w 2022 roku działały łącznie 32 jednostki interwencji kryzysowej, ale ich liczba zmniejszyła się w porównaniu z rokiem 2021 o 2 jednostki tego typu. Nie uległa zmianie liczba i rozmieszczenie ośrodków interwencji kryzysowej, natomiast uległa zmianie w porównaniu z rokiem 2021 liczba punktów interwencji kryzysowej, gdyż zakończyły działalność 2 punkty interwencji kryzysowej prowadzone przez gminy – Pszczynę oraz Bojszowy. W województwie śląskim w 2022 roku, podobnie jak 2021, 15 ośrodków interwencji kryzysowej dysponowało pomocą w formie całodobowego schronienia oraz 1 punkt interwencji kryzysowej posiadał je w swojej ofercie. Placówki interwencji kryzysowej oferowały łącznie 257 miejsc noclegowych tj. o 1 miejsce mniej niż w 2021 roku.

Niezwykle ważny element infrastruktury pomocowej stanowiły także 3 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej dysponujące łącznie 36 miejscami całodobowego schronienia. Placówki te zapewniały ponadto osobom doznającym przemocy domowej kompleksową pomoc i wsparcie w zakresie psychologicznym oraz prawnym i socjalnym. Ośrodki świadczyły także pomoc w formie poradnictwa i konsultacji oraz zapewniały możliwość udziału w grupach wspierających i terapeutycznych, w tym osobom z zewnątrz, dla których nie było potrzeby zapewniania bezpieczeństwa w formie całodobowego pobytu na terenie placówki.

Dodatkowy element systemu pomocy osobom doświadczającym przemocy stanowiły również ośrodki wsparcia dysponujące 31 miejscami pobytu całodobowego oraz udzielające pomocy osobom nieobjętym schronieniem, a także domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży dysponujące dla osób doznających przemocy domowej 61 miejscami całodobowego pobytu.

Ponadto na podkreślenie zasługuje zwiększająca się liczba podmiotów i organizacji świadczących pomoc i wsparcie rodzinom dotkniętym przemocą, których dane podają ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie do corocznie do aktualizowanej przez Wydział Rodziny i Polityki Społecznej *Bazy teleadresowej podmiotów oraz*

20 Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 12 maja 2022 roku w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2022 r. poz. 1027).

organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w województwie śląskim. W 2022 roku w bazie zawarte zostały dane teleadresowe 203 różnych podmiotów i organizacji (w 2021 roku było ich 198).

Pomimo, że województwo śląskie dysponuje stosunkowo bogatą ofertą pomocową, odnotować także należy, że nadal były gminy, w których nie było podmiotów świadczących pomoc i wsparcie osobom z rodzin dotkniętych przemocą, poza funkcjonującymi w każdej gminie zespołami interdyscyplinarnymi oraz ośrodkami pomocy społecznej, co powodowało utrudniony dostęp do specjalistycznej pomocy. Wynika to ze specyficznej cechy województwa śląskiego, jaką jest duża koncentracja placówek udzielających profesjonalnego wsparcia w obrębie dużych skupisk miejskich. Są jednak także w naszym województwie rejony np. w części powiatów Podbeskidzia oraz okolic Częstochowy, gdzie istnieją nadal duże potrzeby rozwijania infrastruktury pomocowej.

W przeciwdziałaniu zjawisku przemocy ważny element stanowi także praca z osobami stosującymi przemoc domową. Tutaj najważniejszą formą pracy z takimi osobami są oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. W województwie śląskim w 2022 roku, podobnie jak w latach poprzednich, odnotować należy duże zaangażowanie miast na prawach powiatu oraz powiatów ziemskich w realizację tego typu oddziaływań. W roku 2022 roku na 36 powiatów województwa śląskiego oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadziło łącznie 29 powiatów (w tym 16 powiatów grodzkich i 13 powiatów ziemskich), czyli 80,6% wszystkich powiatów. Liczba realizujących programy powiatów zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2021, gdy oddziaływania korekcyjno-edukacyjne realizowały łącznie 24 powiaty o 13,9%.

Korzystnym zjawiskiem było także rozwijanie się dodatkowej formy pracy z osobami stosującymi przemoc, jakimi były programy psychologiczno-terapeutyczne, które miały na celu rozwijanie i utrwalanie kompetencji osób stosujących przemoc w zakresie komunikacji z najbliższymi bez jej stosowania. Na terenie województwa śląskiego w 2022 roku, na łączną liczbę 36 powiatów, programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie prowadziło 15 powiatów, czyli o 3 powiaty więcej niż w 2021 roku, gdy było ich 12.

Podsumowując, odnotowując w 2022 roku korzystne zjawiska w funkcjonowaniu systemu przeciwdziałania przemocy w naszym województwie (obejmujące przede wszystkim poprawę dostępności świadczonych usług przez powrót do ich tradycyjnej, niezdalnej formuły realizacji oraz wzrost liczby jednostek samorządu terytorialnego zaangażowanych w pracę z osobami stosującymi przemoc), należy wskazać również obszary wymagające usprawnienia i rozwoju, w tym poprzez:

- → dążenie do sytuacji, by każda gmina oraz powiat w naszym województwie posiadały opracowany i realizowany program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej oraz by w sytuacji zakończenia realizacji programu, nowy program na kolejny okres przyjmowany był w taki sposób, aby zapewnić ciągłość działań w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej,
- → dalsze usprawnianie współdziałania służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej poprzez motywowanie najmniej aktywnych instytucji i podmiotów, w tym ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych do bardziej aktywnego realizowania procedury „*Niebieskie Karty",*
- → dążenie do rozbudowy infrastruktury pomocowej w tych rejonach województwa, gdzie oferta pomocowa w tym zakresie jest jeszcze ciągle bardzo ograniczona, w tym obejmującej punkty konsultacyjne oraz ośrodki wsparcia,
- → działania mające na celu dalsze zwiększanie liczby realizowanych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową i eliminowanie sytuacji, gdy pomimo otrzymania skierowania do uczestnictwa w oddziaływaniach, osoby stosujące przemoc musiałyby oczekiwać na wzięcie w nich udziału,
- → aktywizowanie powiatów do podejmowania przez nie realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc.

Zaznaczyć również należy, że realizacja powyżej wskazanych kierunków działań w gminach i powiatach naszego województwa w kolejnym 2023 roku odbywać się będzie od 22 czerwca, po wprowadzeniu do porządku prawnego w zakresie przeciwdziałania przemocy przez ustawę z 9 marca 2023 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw,[21] kompleksowych rozwiązań mających na celu zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz niwelowania skali tego zjawiska.

[21] Dz. U. z 2023 roku, poz. 535.